

ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан: «Лъэпкъ пэпчъ тефэ ишэн-хэбзэ дэгъухэр къэухъумэгъэнхэр»

Лышъхъэм илофшлэгъу зэлуклэгъухэр

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхьаклущынэ Аслъан зэфэшлэгъу лахъзэхэлъ обществэу «Хэутыплэ унэу «Комсомольская правда» зыфилорэм игенеральнэ пашэу агъэнэфэгъэ Альбина Бгатцевам тыгъуасэ илофшлэгъу зэлуклэгъу дырилагъ. Илофшлэгъу хэлэжъагъэх АР-м и Лышъхъэрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие ипашэу Владислав Федоровыр, АР-м лъэпкъ илофшлэгъу, Ізкыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхьаматэу Шъхъэлэхъо Аскэр.

Республикэм игъэцкІэкІо жъугъэм иамалхэмрэ зэрэздэ-хэбзэ къулыкъухэмрэ къэбар лэжбэн алъэкІышт лъэныкъо-

хэм, ащкІэ анахъэу аналэ зытырагъэтыштхэм атегушылагъэх.

— Адыгеим фэгъэхъыгъэ тхыгъэу гъэзетхэм къарыхъэхэрэм, телевизионнэ къэтынэу къагъэхъазырхэрэм шыпкъагъэ ахэлъэу, шыкІагъэхэм адакІоу, гъэхъагъэу тилэхэм кытегушылэху шытынхэ фае. Ащ фэдэ шІыкІэр зыгъэфедэрэ къэбарлыгъэІэс амалхэм илоф адэтшІэным тыфэхъазыр, — къылуагъ Тхьаклущынэ Аслъан.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.
Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъу

2012-рэ илээсым ия ІІІ-рэ мэзищ урыпсэунымкІэ анахъ ахъцэ макІэу агъэнэфагъэр зыфэдиизым ехылаагъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм урыпсэунымкІэ анахъ ахъцэ макІэр шыгъэнэфэгъэным ехылаагъ» зыфилуоу N 190-р зытетэу 1999-рэ илээсым мэлъыфэгъум и 5-м къыдэ-кІыгъэм тегъэпсыхъагъэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет унашъо ешІы:

1. 2012-рэ илээсым ия ІІІ-рэ мэзищ урыпсэунымкІэ анахъ ахъцэ макІэр мыщ фэдиизу гъэнэфэгъэнэу:
 - а) нэбгырэ телытэу — сомэ 5458-рэ;
 - б) Адыгэ Республикэм шыпсэурэ цыфхэр социальнэ-демографискуп шъхъалэхэмкІэ зтеуыгъэу:
 - а) илоф зышІэхэрэм — сомэ 5845-рэ;
 - б) пенсионерхэм — сомэ 4573-рэ;
 - в) кІэлэцІыкІухэм — сомэ 5403-рэ.
2. Официальнэу къызыхаутырым буж мэфи 10 зытешІэкІэ мы унашъом кІуачІэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу
КЪУМШЫЛ Мурат
къ. Мыекъуапэ,
шэкІогъум и 22-рэ, 2012-рэ илээс
N 223

АР-м и КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ

Гъэтэрэзыжъынхэр фашІыгъэх

Тыгъуасэ, чэпыогъум и 24-м, зичэзыу япшыкІуб-гъонэрэ зэхэсыгъоу илагъэмкІэ гъэмэфэ зыгъэпсэ-фыгъо пІалъэм ыуж Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм илофшлэгъу ригъэжъэжыгъ. Шэны зэрэхъугъэу, зэхэсыгъом илофшлэн хэлэжъа-гъэх Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхьаклущынэ Аслъан, Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къумшыл Мурат, федеральнэ инспектор шъхъалэу Адыгеим шылэ Лылуужу Адам, республикэ ыкІи федеральнэ хэбзэ гъэцкІэкІо, муниципальнэ, хы-кум, хэбзэхъумэкІо къулыкъухэм, общественнэ организациехэм ялыкІохэр, нэмыкІэху рагъэблэ-гъагъэхэр.

Зэхэсыгъор зеришагъ Къэралыгъо Советым — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу Іэщэ Мухамед.

Депутатхэм аухэсыгъэм ио-фыгъо 28-рэ хэтыгъ. Ахэм агъэнафэщыгъ апэрэ ыкІи ятІонэрэ еджэгъухэм ателытэгъэ законопроектхэу ыкІи унашъоху республикэм ишы-лакІэ илэныкІо зэфэшъафхэм афэгъэхъыгъэхэм ахплэгъээнэу. ЯтІонэрэ еджэгъум телытэгъэ законопроектхэу зэхэсыгъом къыхалхъагъэхэр блэкІыгъэ зэхэсыгъохэм зыщатегушылэгъагъэхэу депутатхэм игъо алъэгъугъэ шІы-кІэм тетэу гъэтэрэзыжъынхэр зыфашІыгъэхэр арыгъэх. Ахэм ашыщых Адыгэ Республикэм и Законэу «Жъэгъэузым земы-гъэушъомбгъугъэным ехылаагъ» зыфилорэм ия 8-рэ ста-тия зэхэсыгъохэр фэшІы-гъэнхэм фэгъэхъыгъ», Адыгэ Республикэм и Законэу «ЫпкІэ зыхэмылъ юридическэ Іэпы-Іэгъу аратынымкІэ цыфхэм фитыныгъэу ялэр ягъэгъоты-гъэным ехылаагъ» зыфилорэр.

ЗэкІэмкІи зыхэплэгъэхэ ыкІи аштэгъэ законопроект 16-м шыщ Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм 2012-рэ илээсымкІэ ыкІи 2013-рэ ыкІи 2014-рэ илээсхэм ячэзыу пІалъэкІэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет ехылаагъ» зыфилорэм зэхэ-кІыныгъэхэр фэшІыгъэнхэм фэгъэхъыгъ» зыфилорэр. Ащ къытегушылэгъэу финансхэмкІэ министрэу Долэ Долэтбый къызэрилуагъэмкІэ, зэкІамы-гъэкІожыр ахъцэу федераль-нэ бюджетым къыкІыгъэ сомэ миллиарди 2-рэ миллион 19-рэ мин 314,8-у е процент 38,2-у

къалэкІэхъагъэм ыкІи хэбзэ-Іахъхэмрэ мыхэбзэІахъхэмрэ къахэкІыгъэ сомэ миллион 153-рэ мин 995,5-м яшІуагъэкІэ 2012-рэ илээсым телытэгъэ республикэ бюджетым ифе-дэхэр сомэ миллиарди 2-рэ миллион 569-рэ мин 751,9-кІэ нахъыбэ шІыжыгъэнхэ фаеу шыт. ЗыцІэ къетІогъэ мыль-кур зыпІуагъэхъэрэ лъэны-къохэри законопроектым егъэ-нафэх. Ащ имызакъоу, респу-бликэ бюджетым иедзыгъо зэ-фэшъафхэм зэхэсыгъохэр зы-гъэхэр афашІыгъэх, зы едзы-гъом телытэгъэ мылькум шыщ Іахъ нэмыкІ едзыгъом ратыжъэ. Зэхэсыгъохэр ашІыгъэхэм апкъ къыкІэу, Парламентым бухэсыгъэгъэ рес-публикэ бюджетыр зэримы-къуштыгъэр джы сомэ миллион 390-рэ мин 441,6-кІэ нахъыбэ хъугъэ.

Илээсыр екІыфэкІэ респу-бликэ бюджетым имыльку къы-щыкІэрэр (дефицитыр) зэрэ-рагъэкъужыгъыт шІыкІэу агъэ-нэфагъэри министрэм къыло-тагъ ащ ехылаагъэу упчІэ де-путатхэм къызатым.

Аухэсыгъагъэм шыщэу зы іофыгъо, нэмыкІэу къэпІон ху-мэ, депутатым истатус ехы-лэгъэ республикэ законом гъэтэрэзыжъынхэр фэшІы-гъэнхэ фаеу Прокурорым игъоу зэрильэгъугъэм тегушылэхэу, депутатхэм зэдаштагъ прое-ктыр икІу фэдиизу мыгъэхъа-зырыгъэу ыкІи зытегушылэгъэ-хэм ахагъэкІыжыгъ. ЫужкІэ къыфагъэзжыгъэнэу рахъухъагъ. Адрэ агъэнэфэгъэгъэ іофыгъо пстэури, янахъыбэр еджэгъу-Іум тегъэпсыкІыгъэу, ашта-гъэх.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

Лъэпкъ зэфэшъхьафхэм язэфыщытыкIэ фэIорышIэшт

Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэклIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет кIэщакIо фэхъуи «Урысыем илъ къэралыгъо лъэпкъ политикэр федерацием ишъолыргхэм яеплIыкIэ. УФ-м икIэралыгъо лъэпкъ политикэ и Стратегие ипроект» зыфиIорэ темэмкIэ Iэнэ хъурае джырэблагъэ зэхичагъ.

Иофтхьабзэр зэришагъ ыкIи пэублэ псалъэ ащ къыщишIыгъ комитетым итхьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэр. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, къэралыгъо лъэпкъ политикэм и Стратегие гъэхъазыргъэным фэшI лъэпкъ зэфыщытыкIэхэмкIэ Советэу УФ-м и Президент джэ шызэхашагъэм епхыгъэ IофшIэкло купым илъэсэу тызыхэтым, Iоныгъом и 27-м, зэ-

хэсыгъо иIагъ. Стратегием ипроект IофшIэкло купым хэтхэм зэхагъэуцагъ, ар лъапсэу аштагъ ыкIи обществэм еплIыкIэу фыриIэр зэрагъа-шIэмэ ашIоигъоу Урысыем ишъолыргхэм зэкIэми ар афагъэхьыгъ. Адыгеим щыпсэу-хэрэр ащ нэIуасэ фэшIыгъэнхэм пае проектым фэгъэхьыгъэ къэбары комитетым исайт ригъэхьагъ ыкIи республикэ гъэзетхэм къыхаутыгъ.

Нэужым мы Iофыгъом епхыгъэу къэгущыIагъэх ыкIи ежхэм яеплIыкIэхэр къыралотыкIыгъэх Адыгэ къэралыгъо университетым ипрофессорхэу, докторхэу Шьоджэ Асыет, Елена Малышев, Жэдэ Зурыет ыкIи АР-м иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэ — Черкес Парламент» зыфиIорэм ипашэу Бэгъушъэ Адам.

ЗэрагъэнфагъэмкIэ, Стратегием игъэцэкIэн 2025-рэ илъэсым нэс кIошт ыкIи едзыгъуи-щэу ар зтеутыгъэшт. Апэрэр — 2013 — 2015-рэ илъэсхэр, ятIонэрэр — 2016 — 2018-рэ илъэсхэр, яцэнэрэр — 2019 — 2025-рэ илъэсхэр. Урысыем ис лъэпкъ зэфэшъхьафхэм язэфыщытыкIэ нахьышIу шыгъэным, обществэм политическэ рэхъатныгъэ хэлъыным, къэралыгъом ишынэгъончъагъэрэ ирэхъатныгъэрэ гъэпытэгъэнхэм, УФ-м дунаим чIыпIэу щибутыгъэм зыкIегъэлэтыгъэным мы проектыр афэIорышIэнэу къэралыгъом ипашэхэр егупшысэх.

Зэхэсыгъом хэлэжъагъэхэм зэфэхьысыжхэр къашIыгъэх, шыкIагъэу шыIэхэр къагъэнфагъэх, яеплIыкIэхэр къэралыгъо лъэпкъ политикэм и Стратегие гъэхъазыргъэным фэшI лъэпкъ зэфыщытыкIэхэмкIэ Советэу УФ-м и Президент джэ шызэхашагъэм епхыгъэ IофшIэкло купым фагъэхьынэу зедаштагъ.

КИАРЭ Фатим.

Пшъэшъэжъые ибэр ыгъэделагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгъу кIоцI IофхэмкIэ и Министертствэ къызэритыргъэмкIэ, чъэпыогъум и 15-м къыщегъэжъагъэу и 21-м нэс республикэм бзэджэшIэгъэ 76-рэ цызэрахьагъ. Ахэр — хъункIэн бзэджэшIагъэу 1, тыгъуагъэхэу 28-рэ, гъэпцIагъэ зыхэлъ бзэджэшIэгъи 7, машинэр рафижъагъэу 1, экономикэм ылъэныкъокIэ бзэджэшIэгъэ 18, нэмыкIэхэри. Хэбзэихъухьагъэр зыукъогъэ нэбгырэ 72-рэ полицием икIулыкIушIэхэм агъэунэфыгъ, бзэджэшIагъэу зэхафыгъэр процент 88-м шIокIы.

БлэкIыгъэ тхьамафэм Адыгеим игъогухэм хъугъэ-шIэгъи 9 къатехъухьагъ. Ахэм нэбгыри 4 ахэкIодагъ, нэбгыри 9-мэ шъобж зэфэшъхьафхэр атещагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водитель 80 къаубытыгъ.

ТэхьутэмькIо районым иуголовнэ розыск икIулыкIушIэхэм чъэпыогъум и 14-м зэхашэгъэ оперативнэ-лIыхъон Iофтхьабзэхэм яшIуагъэкIэ тыгъон бзэджэшIэгъэ пчъагъэ зезыхьэгъэ зэхэщэгъэ бзэджэшIэ купыр къаубытын алъэкIыгъ.

Мы районым ит тучанышхо горэм осэ ин зилэ техникэр зэрэчIатыгъукIыгъэм епхыгъэ къэбар полицием ичIыпIэ отдел идежурнэ часть къыIэкIэхьагъ. БзэджэшIагъэр зезыхьагъэхэр гъэунафьгъэным фэшI полицейскэхэр тучаным Iоф шызышIэхэрэм, бзэджэшIагъэм шыхьат фэхъугъэхэм адэгущыIагъэх. СатыушI гупчэм видеокамерэ зэрэчIэтыгъэми Iофым изэхэфын къыгъэпсынIагъ.

БзэджэшIэ купым хахьэхэрэм зэкIэми пшъэрылгъэ гъэнфагъэ яIагъ. Зым техникэр къыштэти, тучан чIэкIыгъом джэ къаклоштыгъ, Iупэм къыщегъэрэ водителым къытыгъугъэр ритыштыгъ, адрэм псынIкIэу зигъэбылIыжыштыгъ. Купым хэтыгъ тучаныр къэзыгъэгъунэрэ хульфыгъэри. МышI Iоф зыщишIэрэ мафэхэр ары тыгъон бзэджэшIагъэхэр зышхьыштыгъэхэр.

БзэджашIэхэр къаубытыгъэх, ахэр къалэу Краснодар шы-

щых, илъэс 23-м къыщегъэжъагъэу 30-м нэс аныбжъ.

ИIэнатIэ къызыфигъэфедэ-зэ бзэджэшIагъэ зезыхьэгъэ хэбзэ IофшIэм ылъэныкъокIэ УФ-м хэгъэгъу кIоцI IофхэмкIэ и Министертствэ следствиехэмкIэ иотделэу Красногвардейскэ районым щыIэм уголовнэ Iоф къызыIуихыгъ.

Экономикэ щынэгъончъэнымкIэ ыкIи ахьщэ къолъхьаным пэшIуекIогъэнымкIэ ГъэIорышIапIэмрэ районым ипрокуратурэрэ зэрагъэунэ-фигъэмкIэ, зятэ-зянэ зымылжъ пшъэшъэжъыем унэ ышъэфыным фэшI къэралыгъом къыритыгъэ ахьщэр муниципальнэ гъэпсыкIэ зилэ «Красногвардейскэ къоджэ псэупIэм» иадминистрации ипашэ игуадзэ гъэпцIагъэкIэ шIуиштагъ.

Администрацием епхыгъэу псэупIэ Iофыгъохэм язэшIохын фэгъэгъэгъэ комиссием итхьаматэу ар шытыгъ. ИIэнатIэ къызыфигъэфедэзэ, псэупIэм ицэфынкIэ пшъэшъэжъыем ибэм къытефэрэ ахьщэр Iэклигъэхьанэу ыгъэгугъагъ. Нэужым документхэм якопиехэр ыкIи пшъэшъэжъыем ышIэ-кIэ гушыIэн зэрилъэкIыштыр къэзыушыхьатырэ тхылгыр бзэджашIэм къызIэкIигъэхьагъэх.

Ибэм унэр зэрищэфыштыгъэу къытефэгъэ сомэ 976 500-р счетэу къызыIуихыгъэм къыфырагъэхьагъ. Ау ащ шыщэу къыIэкIэхьагъэр сомэ мини 100 нылэп, адрэ къанэрэр зэкIэ хэбзэ IофшIэм ытыгъугъ, ежэ зэрэфаеу ыгъэфедатъ.

САБЫХЭМ ЯФИТЫНЫГЪЭХЭР КЪАУХЪУМЭЗЭ...

Чыфэр сомэ мин 800 фэдиз

Хьыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкIу и ГъэIорышIапIэу АР-м щыIэмрэ республикэм хэгъэгъу кIоцI IофхэмкIэ и Министертствэрэ якъулыкIушIэхэм зэхашэгъэ Iофтхьабзэхэм яшIуагъэкIэ кIэлэпIупкIэм итынкIэ чIыфэшхо зытелъ хульфыгъэр къаубытын алъэкIыгъ.

Красногвардейскэ районым щыпсэурэ хульфыгъэм ипшъэрылгъэр игъом зэрымьгъэцIэрэм къыхэкIыкIэ,

зыныбжъ имыкIуыгъэ исабыищ аритын фаеу сомэ мин 800 фэдиз чIыфэу зэIуигъэ-клагъ. Ащ хьыкум приставхэм бэрэ зашIуигъэбылIыгъ, зыщыпсэурэ чIыпIэр зэблихьыштыгъ ыкIи зыми Iоф щышIэ-штыгъэп.

Илъэсэу тызыхэтым игъэтхэпэ мазэ къыщегъэжъагъэу хэбзэихъухьагъэр зыукъогъэ хульфыгъэм хьыкум приставхэмрэ полицием иIофышIэхэмрэ лыхьхунхэу рагъэ-

жъагъ. Къыхэгъэщыгъэн фае, мы хульфыгъэм ылъэныкъокIэ пчъагъэрэ уголовнэ Iофхэр къызыIуахыгъэх, ау зэфэхьысыжэ тэрэзхэр ышIыгъэхэп, къыкIэлъыкIоштым егупшысагъэп.

Зипшъэрылгъэр зымыгъэ-цэкIэрэ хульфыгъэу чIыфэ-шхо зытелъым джырэ уахьтэ Iоф зэхафы, нэужым ащ пшъэ-дэкIыжъэу рагъэхьыштыр къэнэфэшт.

(Тикорр.).

ЗЕКIОНЫР

Лъэгъожъхэр къызыIуахыжыштых

Тапэрэ илъэсхэм Темыр Кавказым шагъэфедэштыгъэ къушхьэ гъогунэгъжхэр зыгъэпсэфакIо къэкIорэ цIыфхэм апае къызыIуахыжыштых. Ащ бIуж ихьагъэхэр Кавказым зыгъэпсэфыпIэ-зыгъэхъужыпIэ зэхэт цызыгъэпсырэ зэIухыгъэ Iахьэхэлъ обществэу «Темыр Кавказым изыгъэпсэфыпIэхэр» зыфиIорэмрэ цIыфым ыIэ джыри зынэмысыгъэ чIыопсым икIэушхьэмэн и Дунэе фондрэ.

Апэ къызыIуахыжыштыхэм ащыщ Архьыз къыкIэу Шъачэ екIолIэрэ къушхьэтх гъогур. «Советскэ лъэхъаным Архьыз къыщегъэжъагъэу Краснэ полянэм нэс кIорэ маршрутыр цIыфхэм лъэсэу ыкIи шыхэм атесхэу акIуштыгъ, ар экологи-ем ылъэныкъокIэ анахь лъэгъо гъэшIэгъонэу Кавказым иIэхэм ахалыгъэштыгъ. Гъогур километрэ 200 фэдиз мэхъу, зекIо-

хэм загъэпсэфызэ мэфи 6 — 7-кIэ ар акIуштыгъ», къыIуагъ «КСК»-м ипашэу Билалов Ахьмэд.

Ащ мэхъанэ зилэу хигъэунэ-фыкIыгъэхэм ащыщ экологи-ческэ зекIоным зегъэушгъом-бгъугъэным фэшI мы гъогу-

уанэм ишIуагъэ къызэрэкIо-штыр. ЧыпIэ къэбзэ дахэхэр чIыпIэрыс цIыфхэми, нэмыкI хэгъэгъу къыкIыгъэхэми алъэгъухэ зыхьукIэ, ахэр къызы-раухъумэн фаер нахь къагу-рылошт, цIыфэу къаклохэрэм япчъагъэ хэхьошт.

ФэIо-фашIэхэр зезыхьаштыхэр къыхахыштых

ТикIэралыгъо и Темыр ыкIи Къыблэ шъолыргхэм ащагъэ-псышт зыгъэпсэфыпIэ-зыгъэ-хъужыпIэ зэхэтым Кавказым къэкIорэ цIыфхэм Iоф ащыдэ-зышIэштхэм якъыхэхын зэIу-хыгъэ Iахьэхэлъ обществэу «Темыр Кавказым изыгъэпсэ-фыпIэхэр» зыфиIорэм регъажъэ.

ТапэкIэ зекIон хьызмэтым Iоф шызышIэ зышIоигъохэм сэнэхьагъэу яIэр, ар зекIоным тегъэпсыхьагъэмэ, IэпIэсэны-гъэу ахэлпыр, ягъэсэныгъэ, Iоф зышашIэрэр, нэмыкI къэбархэ-ри «КСК»-м иэлектроннэ базэ рагъэхьанхэ фае.

«Профессионал шъыпкъэхэр тимылэштхэмэ, зэрэдунаеу ты-зэлыашIэным тырымыгуш-Iэми хьушты», — еIо обществэм ипашэу А. Билаловым.

ЗекIон зыгъэпсэфыпIэ зэхэ-тым Iоф зышIэштхэр ар зыш-

зэхэщэгъэ чIыпIэ пстэуми къа-щыхахыштых, шъолырг пэпчъ «Темыр Кавказым изыгъэпсэ-фыпIэхэм» якъутамэхэр къы-щызыIуахыштых.

«КСК»-м иофис гупчэ мы лъэхъаным комиссиену зекIо-ным щылажъэ зышIоигъохэр къыхэхьыштыхэр шызэхашэ. Обществэм икъутамэхэр Крас-нодар крайм, Адыгэ, Къэбэр-тэе-Бэлъкъар, Къэрэнтэе-Щэр-джэс, Дагъыстан республикэ-хэм, Темыр Осетием — Ала-нием ащыIэштых.

ЗекIон-зыгъэпсэфыпIэ зэхэ-тым Iоф ышIэнэу зышчыригъэ-жэшт уахьтэм тегъэу псэфа-кIо къаклохэрэм фэIо-фэшIэ пстэури апэзыгъохышты цIыфхэр гъэхъазыргъахэхэу зэрэщыIэштхэм обществэм икъутамэхэр пылIыштых.

(Тикорр.).

ПЕНСИЕХЭМКІЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

Апэрэхэм ялофхэр алуагъэх, агъэпщынагъэх

Зарамыгъэащлэ ашлони-гоу, цыхъэ зыфэшлыгуаеу щыт фирмэхэр хэбзэгъэуцугъэхэр аукохъэзэ ны (унэгъо) мылкур Іэрылхъуэ къабы-хыгъэным епхыгъэ хьоршэ-рыгъэ шыкӀэхэр къэгъоты-гъэнхэм ренэу зэралыгъухэр рэр Урысыем ПенсиехэмкӀэ ифонд и Адыгэ республикэ Къутамэ ыкӀи аш ичӀыплэ къу-лыкӀухэм ялофшӀэхэм пэ-шлорыгъэщыт пчӀагъэрэ цыф-хэм агу къагъэжыгъыгъ. Ащ имызакъоу, къэбарлыгъэІэс амалхэр къызыфагъэфедэхэ-зэ, ПенсиехэмкӀэ фондым ичӀыплэ къутамэхэм ны (унэгъо) мылкур гъэфедэгъэным шӀахъуэ пылхэм яхыплӀгъэ къэбархэр сертификат зилӀхэм бэрэ алыгъэІэсыгъэх. Бэрэ агу къагъэжыгъыгъ ны (унэгъо) мылкур хэбзэнчъуэ ІэрылхъэІэ къабыхыгъэным епхы-гъэ Іофыгъохэм зафэзыгъэ-хъазырыр фирмэхэр зэрэщыІэ-хэр. Ащ фэдэ Іофыгъоу къыха-гъэщыгъэ пӀпчъ ехыплӀгъэ къэбар ПенсиехэмкӀэ Урысые фондым и Адыгэ республикэ Къутамэ прокуратурэм лыгъэ-Іэсыщыгъэ тхыгъэ шыкӀлӀкӀэ цыфхэм пшӀэрылхъуэ зыфа-шыжыгъэр зэрамыгъэцкӀэ-жыбырэм, зычӀэсыщтхъуэ къащ-фыгъэр амыгъэфедэгъуэ зра-щэжыбырэм ехыплӀгъэ ифэщы-

шэ Іофыгъохэр зэрихъэхэм шлонигоу зэрелӀлурэ писъмэ игъусэу.

А зепстэум ишлуагъкӀэ цы-хъэ зыфэшлыгуаеу щыт риэл-торскэ фӀо-фашӀэхэр афэзы-гъэцкӀлэрэ фирмэхэм япащэ-хэм УФ-м и Уголовнэ кодекс ия 159-рэ статья ия 3-рэ Іахъ ыгъэнэфэрэ бздӀжӀагъэхэм яхыплӀгъэ уголовнэ Іофхэр къапагъэтӀджагъэх. Хэгъуэнэ-фыкӀыгъэн фае республикэм ихэбзӀухъумӀкӀо къулыкӀухэм, пстэуми агу Адыгэ Республи-кэм и Прокуратурэ, ащ ичӀыплэ къулыкӀухэм межведомствен-нэ зӀдӀлӀжыгъэхэм тегъэпсы-кыгъуэ ПенсиехэмкӀэ фондым икӀулыкӀухэм къатыгъэ къэ-бархэм пыгъуэ аналэ зэратыра-дзӀщтыгъэм имызакъоу, ны (унэгъо) мылкур ехыплӀгъэ нэмыкӀ бздӀжӀагъэхэри къы-зэрэхагъэщыгъэхэр ыкӀи уго-ловнэ Іофхэр къызэрэзӀуахы-гъэхэр.

ПенсиехэмкӀэ УФ-м ифонд и Адыгэ республикэ Къутамэ, ащ ичӀыплэ къулыкӀухэм Фе-деральнэ законэу «КӀэлэцӀыкӀу зилӀэ унагъохэм къэралыгъо ІэпыІэгъу ятыгъэнымкӀэ хэгъэ-хъожэ Іофыгъохэм яхыплӀагъ» зыфиІоу номеруэ 256-ФЗ зы-тетэу 2006-рэ илӀэсым тыгъэ-гъазэм и 29-м къыдӀкыгъэр гъэцкӀӀжыгъэным ехыплӀгъэ

шӀпхъуэуконыгъэхэу къыха-гъэщыгъэхэмкӀэ къэбархэу хэбзӀухъумӀкӀо къулыкӀухэм алыгъэІэсыгъэхэм атегъэпсы-кыгъуэ зӀкӀэмкӀи уголовнэ Іофхэр къызӀуахыгъэ, уголовнэ Іоф зауІкӀэ хыкумым уна-шӀохэр ышӀыгъэх.

ГушыІэм пае, УФ-м и Уго-ловнэ кодекс ия 159-рэ статья ия 4-рэ Іахъ (зэхӀӀӀгъэ купым зэрихъэгъэ зӀкӀодзӀныгъэр е инэу гъэпсыгъэр) ыкӀи УФ-м и Уголовнэ кодекс ия 30-рэ ста-тья ия 3-рэ Іахъ (бздӀжӀагъэ зехъӀгъэным пыхъӀгъэныр, нэмыкӀуэ къӀпӀон хъумэ, бздӀжӀагъэ зехъӀгъэным ехы-плӀгъэ Іофыгъохэр ышӀапӀэ зэрэзӀрихъагъэхэр, ау ежэ емы-пхыгъэ Іофыгъохэм апкӀэ къы-кӀуэ бздӀжӀагъэр гъунэм нэ-сыгъэ зэрэмыхъуэгъэр) агъэ-нэфэрэ уголовнэ ІофхэмкӀэ 2012-рэ илӀэсым Іоныгъом и 19-м хыкумым В. Н. Скоробогатовам иІоф ылуагъ. Тазыр хэмылхъуэ ыкӀи ишӀхъафиты-ныгъэ Іимыхъуэ аш хыкумым илӀэси 4 условнэу тырилхъагъ, ушӀэтыж пӀалхъуэ илӀэ-ситӀу игъусэу. ЦыфӀу Х.-м, нэ-мыкӀ купхэм яхыплӀагъуэ мы уголовнэ Іофым хыкумым хэ-ушӀхъафыкыгъуэ хӀплӀагъ, сыда пӀомэ лыхъон-зэхӀфын Іофхэр ашӀыхъ зэхъум зэхӀ-щӀгъэ бздӀжӀагъэ купым хэ-

тыгъэ Скоробогатовар УФ-м и Уголовнэ кодекс ия 61-рэ ста-тья зэригъэнафӀрэм тетэу бздӀжӀагъуэ зэрихъагъэм еуцо-лӀӀжыгъэ, хыкумым Іофым хэушӀхъафыкыгъуэ хӀплӀагъ.

А мӀӀӀ дӀдӀм, 2012-рэ илӀэ-сым Іоныгъом и 26-м, УФ-м и Уголовнэ кодекс ия 159-рэ ста-тья ия 4-рэ Іахъ ыкӀи ия 30-рэ статья ия 3-рэ Іахъ агъэнэфэ-р бздӀжӀагъэхэмкӀэ А. В. Котелкинам иІоф хыкумым ылуагъ, условнэу илӀэси 3-рэ мӀӀӀ 6-рэ тырилхъагъ, ушӀэ-тын пӀалхъуэ илӀэситӀу игъу-сэу. УнашӀом кӀуачӀэ иІэ хъу-гъэ. Мы Іофми хыкумым хэу-шӀхъафыкыгъуэ хӀплӀагъ лыхъон-зэхӀфын Іофхэр кӀо-хъ зэхъум УФ-м и Уголовнэ ко-декс ия 61-рэ статья зэригъэ-нафӀрэм тетэу А. В. Котелки-нар бздӀжӀагъуэ зэрихъагъэ-хэм зӀрауцолӀӀжыгъэр къы-дильты.

УФ-м и Уголовнэ кодекс ия 159-рэ статья ия 4-рэ Іахъ, ия 30-рэ статья ия 3-рэ Іахъ агъэ-нэфэрэ бздӀжӀагъэхэмкӀэ Б.-р, Х.-р, С.-р ыкӀи С.-р гъэ-мысӀгъэнхэм яхыплӀгъэ уго-ловнэ Іофхэр Мыекъуапэ къэлэ хыкумым чӀӀлыхъ, ахӀплӀэн-хъу агъэхъазырых. Мы уголов-нэ Іофхэр къызӀуахыгъэнхэм къежӀапӀэ фӀхъуэгъэх Пенсие-хэмкӀэ УФ-м ифонд и Адыгэ республикэ Къутамэ къалэу Мыекъуапэ и Прокуратурэ 2010-рэ илӀэсым Іоныгъом и 30-м номеруэ 21/2911-рэ зы-тетэу ыкӀи 2010-рэ илӀэсым

шӀкӀогъум и 23-м номеруэ 21/3404-рэ зытетэу Адыгэ Рес-публикэм и Прокуратурэ афи-гъэхыгъэ писъмэхэр.

Адыгэ Республикэм хэгъэ-гу кӀоцӀ ІофхэмкӀэ и Министер-ствэ икӀулыкӀухэм УФ-м и Уголовнэ кодекс ия 159-рэ статья ия 3-рэ Іахъ ыгъэнэфэ-р бздӀжӀагъэхэмкӀэ (къулыкӀу ІэнатӀуэ зэрихъэрэр къызыфи-гъэфедӀзэ цыфым зӀкӀодзӀн Іоф зэрэзӀрихъагъэр, ащ фӀд инэу гъэпсыгъэри) цыфӀу К.-р гъэмысӀгъэным ехыплӀгъэ лыхъон-зэхӀфын Іофхэр ащӀкӀох. Ахэм лӀапӀэ афӀхъу-гъэх ПенсиехэмкӀэ фондым и ГъӀорышӀапӀуэ Мыекъуапэ дӀтӀм АР-м хэгъэгу кӀоцӀ ІофхэмкӀэ и Министерствэ 2011-рэ илӀэсым мӀылылфӀ-гъум и 4-м номеруэ 05/1268-рэ зытетэу фигъэхыгъэ писъмэр ыкӀи ПенсиехэмкӀэ фондым и ГъӀорышӀапӀуэ Мыекъуапэ дӀтӀм 2012-рэ илӀэсым мӀылылфӀгъум и 20-м номеруэ 11/1722-рэ зытет писъмэу къа-лэу Мыекъуапэ и Прокурату-рэ фигъэхыгъэр. Ахэм ямыза-къоу, ПенсиехэмкӀэ фондым и Адыгэ республикэ Къутамэ и ІофхэмкӀэ Адыгэ Республикэм и Прокуратурэ 2012-рэ илӀэ-сым бӀдзӀогъум и 13-м номе-руэ 21/1724-рэ зытет писъмэм-кӀэ зыфигъэзӀагъ.

ЦУАМЫКЪО Э.м.м.
Урысыем ПенсиехэмкӀэ ифонд и Адыгэ республи-кэ Къутамэ июридическэ от-дел ипащ.

Паркым «Ахмет-СкалакӀэ» еджӀщтых

Бородачыр.

зӀкӀмэ апэу агъэцкӀӀнышӀ, а чыплӀм парккӀэ уеджӀмэ зэ-рӀхъуштыр къагъэщыпкӀӀщт.

Проектым пшӀэрылхъуэ шӀхъа-Іу иІэр зилӀӀагъӀкӀэ мы-ин къушӀхъэхэм ахӀс бзы-ухъуэ Урысыем и ТхылӀ-плъыж ратхагъэхэр — сип шӀхъӀыжыгъэхэр, жакӀэ зытет бзыушхӀохэр (боро-дачхэр), бгъӀӀжхэр, сап-санхэр, псыхаохэр, нэмыкӀ-хэри зэрэмыкӀодыжыгъэн-хэм пае къушӀхъумӀгъэнхэр ары.

«Мы шӀолхъырыр дунэе мӀхъанэ зилӀэ чыплӀуэ Уры-сыем иІ, сыда пӀомэ мыщ цыфым макӀлэрэ ыпӀэ къифэрэ бзыу лӀӀпкӀхэр шыпхъунхэ ыкӀи ашыхӀбгъэхъон плӀэ-кышӀт», — къыхигъэщыгъ

(WWF)-м ишӀолхъыр иотделе-ниеу «Урысыем и Кавказ» зыфиІорэм испециалист шӀхъа-Іу Роман Мнацекановым.

Сапсаныр.

КъушӀхъуэ Ахмет-Скалар ары сип шӀхъӀыжыгъэхэр анахъ купышхӀо хъухъуэ зыщыпсӀухэ-рэр, а лӀӀпкӀырыр мыкӀоды-жыным фӀшӀ Іоф зыщадӀпӀӀӀн фаер зӀсагъэхэу, зыхӀсхэ чыплӀхэр арых.

Специалистхэм къызӀраІорӀмкӀэ, сипхэм япчӀагъэ Темыр Кавказым къызыщыщыкӀагъэр мӀкъумӀӀ хызмӀэ-тым изехъан къы-зеІыхым ыуж (я 90-рэ илӀӀсхэр), ашхын икӀун аІэ-кӀӀмыхъабы зэ-

хъур ары. «Ахэм япчӀагъэ хэ-хъожыгъуэ ригъӀжыагъ, ау джы зизӀрар къаІорӀр хэушӀхъа-фыкыгъэ подразделениехэм

рэ альпинистхэмрэ зызӀагъӀсӀэрэ чы-плӀу ар зэрӀхъуэгъэр ары. Ахэм ягъогуа-нӀхэр илӀӀсыбӀэр бзыушхӀм набгъохэр зыщашӀыщтыгъэ-хэ шӀолхъырым джы пхырӀкых», — еІо Р. Мнацекановым.

Экспертхэм къы-зӀраІорӀмкӀэ, къӀкы-хӀэрӀмрэ псӀушӀхъэ-хӀмрэ къызӀтебгъэ-нӀхэм фӀшӀ чыІопс парк ахэм афӀпшӀыным нахъ хӀкыплӀ-шӀу шыІӀп. Ахмет-Скала къу-шӀхъэм цыф псӀупӀӀхэри пӀэ-благъэх, ахэм ахъурэ хъайуан-хэм ашышхэр къушӀхъэм хӀ-лӀыхъэх ыкӀи хаукӀыхъэх. БзыушхӀмкӀэ ащ нахъ Іус дӀгъу хъурӀп. Сипхэр бзыу лӀӀпкӀ ин-хэм ашышхы, атамӀхэр метри-Іу-щым нӀсӀу зӀкӀащых, дахӀх. Ахэр зыщыпсӀухэрэ чыІопсым хӀсхӀу, благъуэ уалыплӀӀныр гъӀшӀлӀгъоны, арышӀ, бзыу зӀ-фӀшӀхъафхэм япсӀукӀэ зылгъэ-гу зышӀлонигоу мыщ къӀкӀошӀт зыгъӀпсӀафӀаІохэм япчӀагъэ зэрӀхъагъуштыр гъэнӀфагъэ.

Цыфым ыІэ джыри зынэ-

мысыгъэ чыІопсым икӀӀушхъу-мӀн дӀлӀжыгъэрэ дунэе Советым икӀспертхэм къызӀраІорӀмкӀэ, зигугъу тшӀыр шӀолхъыр за-къор ары УрысыемкӀэ бзыушхӀо ІӀлхэр зыщыпсӀунхэ алӀӀкы-нӀу шыІӀр. ПсӀушӀхъэхӀмрэ къӀкыхӀэрӀмрэ пшӀтӀмэ, макӀу кӀӀнӀгъэ уцхэм, чыпхӀхэм, куан-дӀхэм япроцент 30 фӀдӀ-

Сип шӀхъӀыжыгъы-жыгъы.

зыр, шӀкӀӀ апӀурэ лӀӀпкӀэ зӀфӀ-шӀхъафхӀу 32-р, бзыу лӀӀпкӀэ гъӀшӀлӀгъонхэр паркӀу «Ахмет-Скала» шыплӀӀгъуштых.

ЗӀлӀухыгъэ ІахъзӀхӀӀӀ обществоу «КСК»-м ипресс-къулыкӀу.

Псыхаохэр.

ЗӀлӀухыгъэ ІахъзӀхӀӀӀ обще-ствӀу «Темыр Кавказым изы-гъӀпсӀафӀпӀӀхэр» зыфиІорӀм-рэ цыфым ыІэ джыри зынэ-мысыгъэ чыІопсым икӀӀушхъу-мӀн и дунэе фондрэ Іоф зӀ-дашӀӀӀнӀу зырагъӀжыагъэр бӀ-шӀагъӀп. Ащ емылӀытыгъуэ, кавказ къушӀхъэхӀмрэ мӀз-хӀмрэ ядӀхагъэрэ якӀӀӀбӀагъэ-рэ къызӀтегъӀӀнӀгъэнымкӀэ апӀ-рэ лӀӀӀӀӀкӀур ашӀыгъах — мӀ-зыкӀохэр мыкӀодыжыгъынхэм фӀшӀ шӀхъӀ 18 хъухъу Кавка-зым къыратӀупшӀыхъагъэх.

КъэрӀӀӀӀ-ЩӀӀдӀжӀс Респуб-ликэм природнӀ парк джы щӀа-гъӀпсы зӀрашӀлонигоу ахэм къа-Іуагъ. Проект-уплӀӀкӀун Іоф-хэм, паркым хӀхъащт къу-шӀхъӀтх шӀолхъырым фӀгъэ-хыгъэ къэбархэм якӀӀуӀгоин

Щытхъур

ЗУЛХАДЖЭ тиадыгэ искусствэ гъогу дахэ кыщыцхъу. Игъашлэ зэрэпсауу зэритыгъэ сценэм фэшъыпкъуу, икыни, игушлуагъуи лэшлэгъу планэм къекхъулэ зыдыгощыгъэм щылэжъагъ. Щылэжъагъ ымэкъэ лъэшклэ хэкур кызыппыгъаджэу.

Ышъхъац кыхъуу, ипшъэшъэгъуэхэр ехъуапсэхуу, искусствэм цлэрыло щыхъугъуу пенсимэкъомы ынэмэ чэфыр къахъуу, жышъхъэ мафэ хъугъуу ипхъорэлъф тыгъэнэбзыйхуу Олегрэ Маринэ цыкълумрэ ордэхэр къаригъалохуу, щылэныгъэ гугъаплэр кыратэу искусствэм хэтхуу псэугъэх.

Хъанэшхъожь ихъаклэщ

... Зулхаджэ Нэшъукъуае кыщыцхъугъ. Мартэ псыхъо лушъо кылухъухагъ. Ицыкълугъом кышгъэжъагъуу пшъэшъэжыер псыхъом илушъэшъэ макъэ клэдэлухъуу, нэпцэ зэхаклэу ащ инэкъитлэм аут пцелмэ апысыгъэ бзымэ яорэдкълэуаклэ шлогъэшлэгъоныгъ. Къэхъугъ Зулхаджэ ятэу Хъанэшхъожь ихъаклэщ чэщ кълэ кышалоштыгъэ адыгэ ордэжъхуу шыкълэпщынэм, къамылым къырагъалоу зэпымыоу ащ кычлэлухъуштыгъэхэр зэхихыхъэу.

Пшъэшъэжыер губзыгъуу, хъаклэщым кыхъэрэ псэуэми шлу альэгъуштыгъэм ежъымыгу риубытэгъэ ордэхэр къырагъэложыштыгъэх. Ащ фэдэ такыкхъэм, игушлуагъо кызыхимыгъэщы шлоигъоми, ыпаклэ клэгъушлуагъуу щысыгъэ Хъанэшхъожь ыгу илтыр, ипшъашъэ зэрэщыгушлуагъуу кыхъэщэу: «Мыр артисткэ хъуш!» ыоу шхынхэр кызыхъэрэ ишъхъэгъусэ гушъабзэу Фэмые фыреплэкълэщтыгъэ.

Нэшъукъуае непэ кызынэсыгъэми ордэдыр шлу шалъэгъу, чэфыныр яклас, яклас сэмэркъэу дахэр, ицыфхэр «зэклэ артистхъ» алоу бэрэ зэхэпхышт. Нэшъукъуае уц цыкълуу кыщыкырэ пэпч, чыг къутамэу дэт пэпч ордэ кылоу, щылакълэм кыдашъоу сэ кысшъхуу. Джа псэуэмэ, сабыир кълэууцхъэрэ дунаим къыратыгъ Зулхаджэ ымэкъэ гохъ, ар а псэуэмэ аплугъ, агъэсагъ артисткэр, ордэдыло шпыпкъэ хъунэу ашлэгъ.

Илъэс тлоклэу а зы унэм, Мыекъуапэ иурамэу Комсомольскэр, 186-рэ зыфилоу непэ Зулхаджэ исурэт зэлулгъэм тызэдчысэгъэти, тызэкълэуо игукъэкълэжъхэм сахигъэдалоу зэп кызырэхэкълэжъэр:

— Сэ кълэслэгъужыгъэп, ау тыхъаклэщ бэрэ кышалоуэжъэу щызэхэсхыжыгъэ сятэжъэу Ахэджаго джэгоклэшхоу зэрэщытыгъэр. Пщынэошхор, ащыгъум тыдэкли щызэлъашлэщтыгъэ Хъагъэудж Мыхъамэт кыгъоу джэгухэр зэригъэджэгуштыгъэхэр, дэклэмэ мээитлу-мээитклэ ащ игъусэу чылэхэр кыкълэуэхуу зэрэхэтыштыгъэр, джы непэ тэ «гастролым щы!» зыфатлорэм фэдэу, — Зулхаджэ лугушлуагъуу чыжъэу блэкълэжъэу кыкълэжыты, кыппидзэжыштыгъэ. — Сэ кълэслэ-

жырэп апэу ордэ кызышчыс-логъагъэри, апэрэу кълэслэгъэ-гъэ ордэдыри. Сыкызыхъугъэм кышгъэжъагъуу адыгэ ордэдыр сигъогогъугъ. Шъхалым сьдэсми, пхъахъэ сыкълэуагъэми сэ ренэу сыжэ дэмыклэу дэ-лбгыгъ ордэ макъамэхэр, ащ пае загъорэ кысшъэхуу ордэдым сы-кыдэхъугъэу.

Ордэдым кыфэхъугъ

Ар шпыпкъэ, сэри джауштыу сеплъы, ордэдым Зулхаджэ кыдэхъугъагъ ыкли кыфэхъугъагъ. Нэшъукъоуе ублэлэ еджаплэм зычлэхъэми пшъэшъэжыер ренэу художественнэ самодеятельностым хэтэу ордэхэр кылоштыгъэх, зэнэкъокъу пчъагъэмэ ахэлэжъагъ, иорэдкълэуаклэ нэмыклэ ягъунэгъу чылэхэми агу щырихыгъагъ.

— Ренэу сыкълэгушлуу, шлуагъуу сыгу кълэклэжыер 1937-рэ илъэсым тикъуаджэ щышъу, тигъунэгъу клэлэу, ащыгъум ордэдылоу, кълэшъуаклоу тиадыгэ ансамблэу зэхэцгъагъэм хэтыгъэу Чэсэбий Титыу мафэ горэм кысэлэлуи Мыекъуапэ сыкызырэхэкълэжъэр ары. Джауштыу сылакъоу сытеуцагъ.

Къашъохэмрэ ордэхэмрэ зыхэт адыгэ ансамблэу ащыгъум зэхэцгъагъэм тилъэпкъ культурэ, тикъэшпэкълэ дахэхэр цыфхэм арагъэлъэгъоу ткъош хъугъэхэр къахъуштыгъэх. А лъэхъаным аусыгъэхуу, тимузыкальнэ культурэ, искусствэ икълэжъаплэ фэхъугъэ ордэхуу, щылакълэу лэжъахъомэ зэда-

гъэпсырэр къыралотыклэу, щылакълэу зыхъуцагъэхэм фаусыгъэхуу «Косынкэ плъыж», «Колхоз щылакълэм иорэд», «Трактористхэм яорэд» зыфилохэрэр, нэмыклэхэри къашилоштыгъэх.

Джа лъэхъаныр ары тиапэрэ адыгэ бзылфыгъэ ордэдылом ымакъэ тичылэ пэпч зыщызэхэжыгъэр, тыхъуу гъунапкъэхэр кызырэнэкълэхи, чыжъэу зыщылугъэр. Зулхаджэ ымэкъэ чан шьдэлху Гурыт Азиет, Туркмением, Узбекистан, Таджикистан, нэмыклэхэми.

Уихэку, учыла, уиунагъо уапчэжъэу уилъэпкъ икультурэ нэмыклэ лъэпкъыбэмэ ябгълэгуным гушлуагъуи, тхъагъуи хэт. Ащ нэмыклэу, пщыгъушэрэп укызыхэкълэжъэу, шлу

плъэгъоу уихэку кызырэнпщыгъуырэп, ащ ицыхъэ кызырэнп-гъэшпыпкъэжыныр фаер о хъакъэу зэрэптелтыр, ар зэрэпщымыгъушпэн фаер угу икырэп, ащ кълэуагъуи, гушлуагъуи кыпхильхъуу уапашъхъэ ит. Тэри тугушлуу тиискусствэ ядгълэгъоу, зэрэпфэлъэкълэу агу тызэррихыштыгъэм тыдэмышъхъахуу пчыхъэ кълэ концертхэр кълэ дэхэшхоу Самарканд кышчыдгълэагъохъэу, тыгучлэ лъапсэрихуу, тыгу кыгъэуцоу, тшъхъэ кыгъэуназэу кълэбар гуи кыднэсыгъ — нэмышхэм зао кы-ташыллагъ. Джащ кызызхи-кълэуагъ тигастрольхэр, тищылакълэ, тидунае.

Тиклалэхэр заом ашагъэх. Тэ, кълэнагъэхэр, театрэм тыхатэ-кълэжы, пычыгъо цыкълэуагъуи зыныкълэмэ къашыхуу, тэ ордэ кълэлоу тызэхэтыгъ. Ау тиискусствэ зэпыдгъэуэгъэп. Дзэкълэуагъуу заом лухъагъэхэм агухэр дгълэ-пытэхуу, щылэныгъэм, теклоныгъэм афэдгъэблэхуу, аклэдгъэ-гушлуагъуу ордэхэр къафатло-

штыгъэх, закыфэдгълэагъо-штыгъ. Теклоныгъэхэр кы-дэтхи, икълэрыклэу тиадыгэ ансамблэ зызэхэцгъыжы, тэри тыгушлуу логъэшлэныр едгълэ-жъэжыгъагъ, — игумэкли, игу-шлуу зэхэтэу Зулхаджэ бэрэ ыгу кълэклэжыштыгъэ.

А лъэхъаным джыри тимузыкальнэ культурэ икълэу фэди-зэу зиушъомбгъугъагъэп, ордэ-уэхэр бэ хъухуу тилагъэхэп. Ащ пае урыс ордэ дахэхуу цыфмэ шлу альэгъуштыгъэхэр адыгабзэкълэ зэрадзэкълэжъхэти, кълэлоштыгъэх. Тиорэддыло ирепертуар ащыгъум хэтыгъэх Жэнэ Кы-рымызэ зэридзэкълэжъэ ордэхуу «Гъатхэм кълэагъэхэр дэхэ дэ-дэх», «Сикласэу Москва» зыфи-лохэрэр, нэмыклэхэри. Тятэжъмэ ящылэклагъэр, ядунэететекла-гъэр, ягугъэ-гушпысэхэр, ахэм ялыгъэ, яакълэу налмэс-нал-кълэуагъуу кызыхэжъыкълэшты-гъэхэр. Щылагъэх ыкли щылэх ахэр хъойхуу, жэ дэхъэ-дэклэхуу лэшлэгъуэхэр кызырэнэкълэхи непэ кыднэсыжыгъэхуу.

Лъэпкъым икультурэ, ис-кусствэ фэлажъэхэрэр цыф-хэм шлу альэгъуш, шъхъэкълэ-фэныгъэ афашы. Ащ фэдэ цыфхэр насыпышлох, ясэ-нэхъат зэрахъожыныр дунаим тетэп. Тхъаусыхэхуу загъорэ зэхэпхымы, пшлошъ умыгъэ-хуу, нэмыкълэ ахэр кыфэ-хъугъэхэп, ягъашлэ джа гъо-гу кыинэу, ау гъогу тхъагъом цыфыбэ агъэдалоу, ялэпэлэ-сэныгъэ лъэпкъым фагъэлэ-рышлэу мэлэсэху. Джащ фэдэ бзылфыгъэ гъэшлэгъонэу, тыхэку имызакъоу, ткъош республикэхэми ащызэлэ-шлэщтыгъэу, зимэкъэ жынч щызэхэцгъыжыгъэу, тилъэпкъ иорэддыло инэу, джы непэ кытхэтыгъэмэ, зыныбжы илъэс 90-рэ хъуштыгъэ Кылэ Зулхаджэ тыгу кыинэжыгъ.

Мэкъэ жъынчым зелэты

Зулхаджэ ордэкълэуонымклэ зы еджэлэшхо горэми щеджэ-гъагъэп. Ащ Тхъэм кырыты-гъагъ мэкъэ лъэш, кырыты-гъагъ мэкъэ дахэ, кълэхъугъагъ ар ордэ кылэуным фэшл. Адыгэ хъакълэщым кышалоштыгъэ ордэжъхэм, ащ кышалоуатэ-штыгъэ кълэбарыжъхэм пшъэшъэжыер фаплугъ илэпкъ шлуагъуныгъэ мыухыжыкыры фырилэнэу, а ордэжъхуу иса-бынгъом кышгъэжъагъуу зэ-хихыштыгъэхэм ар фагъэсэ-пагъ гушхоньгъэ ин ыгу илэу, щылакълэ зэхышлэу, гъашлэр зы-фэдэм, зэрэдахэм, зэрэлэшлэу гу алъытэу.

Апэрэ мафэхуу логъэшлэныр зыщыригъэжъагъэм кышчы-ублагъэу цыфмэ афэлэжъэ-ны ар фагъэсагъ, фырагъэджагъ ордэкълэуоным, исэнэхъат фэ-шпыпкъуу, ыгу етыгъэу зыдэлэ-жъэжыты, илогъэшлэу насып хегъуатэти, ордэдылор кыинхэм къамыгъаштыгъэу, гъашлэр, щылэ-ныгъэр икълэуагъаджэхуу исэнэ-хъат алсыхъагъ.

— Тиансамблэ сызыхэхъэгъэ

ЩЫІЭНЫГЪЭМРЭ

КЪЫТФЭЗЫХЪЫГЪЭ ЦЫФ

мафэм кышсегъэжыгъэу сэ зэхэсшагъ эхлэми аналэ кыс-тырагъэтэу, сымышлэрэр кы-зэрэсаложыштыр, зэрэсагъэ-шлэштыр, сисэнэхъат сызэрэ-фагъэсштыр, сценэм сызэрэте-тыштым фэгъэхыгъэу, хэти зэрэфэлэклэу, кызырэдэлэпылэ-штым зэрэпылыгъэр, кызыр-эсфэгумэкыштыгъэхэр. Сэ си-насыпыгъ шлу дэдэ зэрэлэгъу-рэ куп шлагъоу, шхъэклэфэны-гъэшхо зэфэзышлыжъэу, тина-хыжыыр тинахыжъэу, тина-хыклэ ичыплэ итэу, типаши дгъэлэплэу, цыфыгъэ зэхэты-клэ дахэрэ Іэдбрэ зыхэлъыгъэ Іофышлэ гупсэхэм сазэрэхэфа-гъэр.

Арэуштыу узэфышымытэуи искусствэм ушызэдэлэжъэныр кын. Творчествэ щылэклэ тхъа-

дыломэ ярепертуар хэтыгъэх. Цыфмэ агу рыхыхъу, тичылэ-мэ къашалощтыгъэх, — зышлуа-гъэ къэкыгъэхэр Зулхаджэ щыгъупшэщтыгъэхэп, тхъауе-гъэпсэушхо арилоу ныбжы-клэхэм, орэдылом итворчествэ шлу зылэгъухэрэм афиуатэ-щтыгъ, ягугъу дахэклэ ышлы-щтыгъ.

Зулхаджэ сичылэ кызыэклом...

Тиадыгъ орэдыло-къэшьокло ансамблэ тичылэдэхэм шлу дэдэ алэгъуштыгъ. Непэ фэдэу къэсшлэжы сичылэ Бла-щэпсынэ ар кызыклорэм, къоджэ гузэгум чылэм дэхэр зэ-

ифыр» кызырило-щтыгъэр.

Илээсхэр тешлэ-хэш, сэри искусствэм игъогу сызыте-хъэклэ, ар дэгъоу къэсшлэшт зэрэ Зулхаджэр. Къэсшлэшт къодыеп, шхъэклэ-фэныгъэшхо фэс-шлэу концертхэу кызыэдэттыштхэм къашылошт, а бзы-льфыгъэу щылэны-гъэр шлу зылэгъу-рэр гъунэгъу хьалэ-лэу кызыдэпсэушт. Ау ар ащыгъум сэ сшлэщтыгъэп, сы-зытехъашт гъогури сипкыхъапи джы-ри кыхафэщты-гъэп. Сэ сызэгупшы-сэщтыгъэр зы: мощ фэдэу да-хэу орэд къэзылошъурэр зэрэна-сыпышор, сыгу бэрэ зэримы-кыштыр, сехъуапсэу Іогу лъэ-шэу сызэрэфытеощтыр ары.

Цэ лъаплэр кыфаусыгъ

Тильэккь иорэдыло шлагъо илэлэсэныгъэ лъагъу зилэты-гъэу, ымакъэ уцугъэу, иамалхэ-ри инхэу, икъу фэдизклэ сценэм кызырэфэхъугъэр кызыщи-гъэнэфагъэр 1957-рэ илээсым адыгэхэр ежъхэм яшлэиго-ныгъэклэ Урысыем зыгохъа-гъэхэр илээс 400 зышхыгъэм ехъулэу тиискусствэрэ тили-тературэрэ я Мафэхэу Москва щылагъэхэр ары.

Ащыгъум едэлурэ цыфы-бэр Іогушхо кыфытеохэу Мос-ква ичылплэ зэфэхъафхэм: Союзхэм я Унэ, искусствэм ило-фышлэхэм я Унэ гупчэ, литера-турнэ институтэу Горькэм ыцлэ зыхырэм, Чайковскэм изал, нэмыклэхэм Зулхаджэ адыгэ орэдхэр къащиуагъэх. А уах-тэм тефэу ежъ Зулхаджэ имы-закъоу, тэ, зэклэ Адыгэ хэкум иискусствэ илофышлэхэм, илэ-жъаглохэм, къэбар гушлуагъо кытэлэу: «Советскэ музыкаль-нэ искусствэм гъэхъэгъэшхоу

тиадыгъ бзыльфыгъэу щышлы-гъэхэм апае РСФСР-м изаслу-женнэ артистыцлэ лъаплэр, апэ-рру тыхэкуклэ, тиорэдыло кы-фагъэшъуашъ».

Сыд нахышлоу щылэн уиоф-шлэн цыфмэ агъэлэплэу, кы-радзэу, ори уалыгъэу, укызэхэ-шыклэу, уасэ къыпфашыным? Ащыгъум ори зыгорэм уриуас, уигъэхъагъэхэри зыгорэх, ащы-гъум пклэнчэу упсэугъэпышъ, уишылакли пклэнчэу бгъэклуа-гъэпышъ, шлум уфэлэжыагъэ-мэ, шлум удэпсэугъэшъ, уцыф, цыфы фэдэу дунаим утетыгъ. Джары ащыгъум зэрэхэкоу ти-орэдыло цлэрыло зыкыфэгъу-шлуагъэр. Джары зэлъашлэ-рэ композиторэу Ванэ Мура-дели Зулхаджэ кыфэгъушлоу Іаплл кырищэкли кызыкыри-Іогъагъэр: «Уимэкъэ гохьклэ уиадыгъ чыгу клэраклэ имы-закъоу, тистолици кызызэпб-гъэджагъ, адыгэмэ ясоловей: опсэу, отхъэжъ, тшыпхъу клас, ош фэдэхэм щылэныгъэр къа-гъэклэраклэ!»

Адыгэ ансамблэр зэхэмыты-жъэу, ар концертнэ-эстраднэ бригадэ (КЭБ) зэхъум, Зул-хаджэ филармонием клуагъэ. А лъэхъаным тефэу тимузы-кальнэ искусствэ зыкыилэтэу ригъэжыагъ. Тхъабысым Ума-

рэ иорэдхэу, цыфмэ шлу дэдэ алэгъ-гъугъэхэр тиартист-хэм къалох, тикомпо-зитор ныб-жыкылэхэм орэд дахэ-хэр атхы-гъэх. Адыгэ орэдыжъ-хэм, урыс орэдхэм анэмыклэу, Тхъабысым Умарэ, Сэ-мэгъу Гош-нагъо, Нат-хъо Джан-хъот яорэд-

хэр З.Кыкылым кылоштыгъэх.

Зулхаджэ бэрэ кылотэжы-щтыгъэ 1964-рэ илээсым опе-реттэм итеатрэу Москва дэтым зэлыпыгъэу концертпишлэ кы-зэрэщитыгъагъэр. А пчыхъэхэр орэдыломклэ ушэтыплэ дэда-гъэх. Дунаим анахъ орэдыло дэ-гъоу тетхэр илээс къэс зылэгъ-гъурэмэ апашъхъэ орэд кышчы-плоныр Іэшлэхыгъэп. Ар тиорэ-дыло ин тыкымыгъэу кытэ-жъэу, щытхъу пылэу зэшлуи-хыгъ. Ащ ишыхъатыгъ къе-плыхъэрэм пчыхъэ къэс къэгъэ-гъэ Іэрамэу кыратыштыгъэхэр.

Зулхаджэ илофшлагъэхэм уасэ къафашлэу ыпклэ зигугъу къэтшыгъэ цлэ лъаплэм нэмы-клэу «За трудовую доблесть», «Участнику трудового фрон-та», Ленинын кызыхъугъэр илээсишъэ зэрэхъурэм фэгъэ-хыгъэ юбилейнэ медалыр, «Іофшлэным иветеран» зыфи-Іорэ медалыр, щытхъу тхыль-хэр кыфагъэшъошагъэх.

Ыныбжыкылэ кытефи, зи-гъэпсэфынэу тлыси, Іоф ымы-шлэжы зэхъуми Зулхаджэ ти-адыгэ искусствэ щыхъурэми, щышлэрэми агъэгумэклэу, теат-рэм шагъэуцухэрэри блимь-гъэклэу, филармонием програм-маклэ ыты хъуми еплэу, къа-дэхъухэрэмклэ афэгъушлоу, къа-дэмыхъурэмклэ иеплыкылэ ади-гошэу псэугъэ. Тиадыгъ музы-кальнэ искусствэ тинахыжыкэмэ шагъэлэгъэу бырактыр ыпэклэ лызыгъэклотэшт ныбжыкылэ-хэр чылэмэ къадашынхэ, Іэпэ-Іэсэныгъэ зыхэлхэр къагъотын-хэ, орэдыло хъуштыр егъэджэ-гъэнхэ фаеу ылозэ, ахэм афэгъу-Іээ, игъашлэ еухыфэ щылагъ.

Непэ тимузыкальнэ культу-рэ илофышлэхэм хэхъоныгъэхэр ашлэу ыпэклэ лъэклуатэхэмэ, ащ илахъ гъэнэфагъэ хэлъ лъа-гъоу ахэр зырыклэхэр тапэклэ пхырыштыгъэнхэм. Ахэм апэ-итыгъ ымакъэ къэкыфэ лъэп-кыым фэлэжыгъэ тиорэдыло-шхоу ащымыгъупшэшт КыкІ Зулхаджэ.

МУРЭТЭ Чэнай.

Урысыем итхаклохэм я Союз хэт, Адыгэ Респуб-ликэм инароднэ артист.

гъор зыфэдэр зэхэпшлэштэп, бэ кыблэхъуштыгъ.

Шлуклэ сыгу кынэжыгъэх Къоджэшъэо Къадырханэу ти-пшынэошхоштыгъэр, тихудоже-ственнэ пашэщтыгъэхэу, тиди-рижерыгъэхэу Олейниковыр, Бу-римовыр, нэмыклэхэри. Анахэу сызыфэрэзэхэу зышлэгъэшхо кысызгъэкыгъагъэхэм ащы-щых зэшыхъухэу Инна ыкли Валентина Святловскаяхэр. Иннэ адыгэ орэдыбэ народнэ-хэу зэригъэфэжыгъ, ныбжы-клабэ искусствэм игъогу тыри-гъэхъагъ.

Адыгэ спектаклэхэм орэд-хэр афитхыгъэх. Адыгэ лъэпкь искусствэм фишлагъэр бэ, ау непэ а композитор шлагъор имыгъоу ащыгъупшагъэу сэ сэлъытэ. Зэоуж илээсхэм ащ иорэдхэм тэ шлум тыфапугъ, тиискусствэ къалэтэу бэ зэ-шлуахыгъэр. Тиадыгъ усаклохэу Жэнэ Къырымыз, Хъэдэгъэлэ Аскэр, Шхъаплээкъо Хыс, нэмыклэхэм ягушылэхэм ары-лэу орэд шлагъохэр Иннэ ыусыгъэх. Ахэр ренэу тиорэ-

клэ кызырэхъыштыгъэхэр. Ащ лыпытэу къа-джэр зэхэхъэти, сценэ хэлэты-кыгъэр пхъэмбгъум хэшкыкы-гъэу агъэпсыштыгъэ. Ащ хэти ипхъэнтлэку ылыгъэу етлысы-лэщтыгъ.

Бадзэу быбырэм ымакъэ зэ-хэпхыштым фэдэу зэклэми зы-тыушъэфыгъэу, къашырэм, къалорэм тиумэхыгъэу, шъэ-жыы джэгулэ-бзэджапшлэхэм, зытымыгъэсысэу ныбжы ты-мылэгъугъэм теплыштыгъ. Ансамблэр чылэм дамыгъэ-кыжъэу, мэфитлу, мэфитцэ зэ-лыпытэу зыкышырагъэгъэ-лъагъоштыгъ, ахэр исынхэу ти-къуаджэ хъаклэшт дэтыгъэпти, артистхэр унагъохэм зэбгыра-щыштыгъэх.

Дэгъоу къэсшлэжы бзыль-фыгъэ ишыгъэу, шхъац бла-гъэр кызыдзыхыгъэу, адыгэ шъуашэр дахэу, къэклоу зышчы-гъым мэкъэ жынч дахэклэ чы-лэшхор кызыэпигъаджэу, ащы-гъум микрофонхэр агъэфедэ-щтыгъэхэп, шлу дэдэу тшлэщты-гъэ адыгэ гыбзэжъэу «Ады-

Непэ сэ зигугъу къэсшышт Блэгъожь Мурат илъэс 17 ыныбжь, МГГТК-м шеджэ, ау сенегуе лъэтегъуоу зыфа-шым, зы пкъыгъоу щымытэу, зауэ — къэлэмыр, тетрадыр, Іэдэ-уадэхэр къыштэгъагъэ-хэкІэ.

Іофыр зышагъэлъэпІэрэ уна-гъо Мурат кыхъухагъ. Цык-Іуэз ежымы гурагъаощтыгъ рыщылэн ылтэкІынэу сэнэхъат зэригъэгъотын, еджэн зэрэфар. Джы кІалэр АКЪУ-м епхыгъэ Мыекъопэ къэралыгъо гу-манитар-техническэ коллед-жым ия II-рэ курс шеджэ.

Мурат я 9-рэ классым исыгъ компьютер ІофшІэгъэ зэхэтхэм яшІынкІэ непэ зыщеджэрэ еджапІэм щызэхашэгъэ зэнэ-къокъум хэлажы, апэрэ чІы-пІэр къызыфагъэшъуашэм. Джащыгъум мы колледжым ушэтынхэр ымытэу зэраштэ-щтымкІэ (сертификат) тхылъ къыратыгъагъ, ары ичІэхъа-кІэ хъугъэри.

Блэгъожь Мурат къуаджэу Нэшъукъуае 1995-рэ илъэсым бэдзэогъум и 24-м къыщы-хъугъ. Ятэ псэолъэшІэу мэ-лажэ, янэ кІэлэегъадж, къо-джэ гурыт еджапІэм инфор-матикэмрэ хысапымрэкІэ шы-регъаджэх. Непэ унагъом нэжъ-Іужъ исыжъэп. Ятэжъэу Сахидэ мэзпэсыгъ егъашІэм, дахэр ылтэгъоу, гурылоу, шыа-бэу щытыгъ. Къэбарыжъхэр, тхыдэжъхэр бэу ышІэщтыгъ. Янэжъэу Сарэ бзылфыгъэ рэ-хъат лэжъэкІуагъ, колхозым кІоштыгъэ, сабыих апІугъ, алэ-жыгъ. Мыщ фэдэ унэгъо гу-псэф зэгурьІо Мурати, ышы-пхъу нахыкІи кыхъухагъэх. ЯунагъокІэ тхылъеджэныр якІас, художественнэ тхыгъэ-хэм ямызакъоу, научнэ-популяр-нэ литературэм лъэшэу фэща-гъэхэу еджэх.

Блэгъожь Мурат колледжым

Сабый цыкІум ины хъумэ къырыкІоштым ыгъэгумэ-кІыхэу, кІон зэрэригъэжъагъэм тетэу, лъэпытэ ыкІи цыф дэгъу хъумэ ашІоигъоу адыгэхэм ащ лъэтегъэ-уо сыдигъокІи фашыщтыгъ. Адыгэ Іэнэ лъэкъуи-щым зыцІэ анахъ къепІон фэдэ пкъыгъохэу, Іэмэ-псымэхэу, цыфымкІэ мэхъанэ зилэхэр тыралъхъэ-щтыгъ. «Лъабытый» оредыр къыфалозэ, цыкІур Іэнэ ушъагъэм зэрэфаклорэм, ащ телъ пкъыгуабэмэ ащыщэу къахихыщтым ашІуабэ шІэу ежэщтыгъэх. Къыштагъэм елътыгъэу ины хъумэ Іофэу зыфэгъэ-зэгъэщтыр агъэунэфыщтыгъ.

ГушІуагъо хегъуатэ

сэнэхъат гъэнэфагъэм зыщы-фегъасэ, ау ащ нэмыкІ ІофшІэ-ни дегъэцакІэ, матхэ. КІэлэ-цыкІуэз усэныр къыштагъ. Я 4-рэ классым исыгъ «мам, мыр о пфэстхыгъ» ыІуи, янэ тхъа-пэм тет сатыригІур, усэ пІон дэ-дуи щымытэу, къызыретым. Ау ахэм зыгорэ ахэлъыгъ, гу-щылэхэр гъэшІэгъонэу ащызэ-гогъэуцогъагъ. Ежъ къыпэ-благъэу, шІу ылтэгъоу иІэхэм — инанэ (янэкІэ), ным, тым, ышы-пхъу нахыкІэ ыкІи кІэлэ-егъаджэ ахэр афэгъэхыгъагъэх.

Къэлогъэн фаер зырегъэжъа-кІэм, есэфэ сатырищ-тфы на-хыбэ мыхъоу зэритхыщтыгъэр ары. Ау усэнэу кІэлэцыкІум къызкыуихыгъэр хэти шІоІо-фыгъэп. Янэ шІоасабыеу «сыда сэлэ мыш ытхыхэрэр?» — ылогъагъ. Ау ежъ Мурат тхэ шІоигъуагъ, мы Іофыр ыгу ри-хыщтыгъ. Илъэси 10-м итыгъ ытхыхэрэр иапэрэ кІэлэегъэ-джагъэу ГутІэ Нуриет зыре-гъэлъэгъухэм. Ащ нахъ фигъэ-чэфыгъ тхэным, къышъхапэн горэхэри къырилогъагъ. Мурат кІэлэегъаджэ фитхыгъэ усэр

кІэлэцыкІу журналэу «Жъо-гъобыным» ыгъэхыгъ ыкІи къыхаутыгъ. Усэным готэу адыгэ поэтхэм, тхакІохэм ят-

хылтхэм яджэ, адыгабзэр нахъ икІасэ мэхъу, икІэлэегъаджэу КІыкІ Гошмафи Мурат сэ-наушыгъэу хэлъым гу лъетэ. Я 7-рэ классым исыгъ Мурат тхэ-ным пылъ ныбжыкІэхэм Іэ-пыІэгъу афэхурэ шІушІэ орга-низациеу «Гуфэсым» Кэстэнэ Дмитрий ыцІэкІэ зехищэгъэгъэ литературэ зэнэкъокъум зыхэ-лажъэм. Рассказу ытхыгъэм-кІэ апэрэ чІыпІэр къыфагъэ-шъошэгъагъ. Ащ нахъ ыгу къылэтыгъэу джыри тхэным нахъ пэблагъэ хъугъагъ.

Мы уахътэм Блэгъожь Му-рат Мыекъопэ къэралыгъо гу-манитар-техническэ коллед-жым компьютер техникэр щы-зэрегъашІэ, еджэным егугъу, колледжым иобщественнэ шы-ІакІэ чанэу хэлажэ. Ыгу ре-

бзэ зэфэшъхъафхэм идунэе-еплъыкІэ нахъ апсыхъэ, ахэм хэти игулыгъти иамали нахъ зы-къызэІурагъэхы. Щылэныгъэм нахъ хэшІыкІ фыряІэ мэхъу, шІэныгъэм икыулайхэр къалэ-кІэхъэх. Къыхихыгъэ сэнэхъа-тым кІалэр егугъу, ар ыгу ре-хы. Ау гъэпсэфыгъо зигъоты-кІи зэщырэп, тхъапэр ештэшъ, матхэ. ИкІасэу икыуаджэ, къе-шІэкІыгъэ чІыопсым идэхэгъэ, лэжъакохэм яхъупхъагъэ, ти-республикэ ищыІакІэ усэкІэ Мурат къелуатэх. Ыныбжь зэ-рэхъуагъэр гъуашэрэп, иакыы-ли нахъ къэкІуагъ, иусэхэр нахъ къызэкІоцІихыгъ — са-тыри 4-м ычІыпІэ куплет пчъа-гъэ хурэ усэхэр кыиуцагъэх. КупкІ зилэ ыкІи ІэпкІэ-лъапкІэу гъэпсыгъэ усэхэр етхых.

2011-рэ илъэсым гъэтхапэм и 8-м бзылфыгъэхэм я Дунэе мафэ фэгъэхыгъэ мэфэкІ кол-леджым щызэхашэгъагъ. Ащ Мурат ным фэгъэхыгъэ усэу ытхыгъэм къыщеджагъ, агу рихыгъ, Щытхъу тхылърэ шІухъафтынрэ къыратыгъэх.

Литератор ныбжыкІэхэм язэнэкъокъоу бэмшІэу къалэу Мыекъуапэ щызэхашэгъагъэм Мурат хэлэжъагъ. Тарихъ поэ-мэ мыинэу «**Бзынкъо зау**» зы-филеу ытхыгъэм, жорим игъоу ылтэгъуи, осэ дэгъу къыфа-шыгъ, апэрэ чІыпІэр къыфа-гъэшъошагъ. АдыгабзэкІэ тха-гъэх кІалэм къыготхэу Хъаткьо Рэшыди (я II-рэ чІыпІ), Бэр-эдэж Аминэти (я III-рэ чІыпІ). Арышъ, апэрэ чІыпІэр къыдэ-зыхыгъэ Мурат иапэрэ твор-ческэ лъэбэкъу дахэ пае тыфэ-гушІо, гъэхъагъэхэм афэкІонэу фэтэІо!

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтым итхэр (сэмэгумкІэ укынкІэу): **Блэгъожь Мурат, Бэрэдэж Аминэт, Хъаткьо Рэшыди.**

Тезыхыгъэр Іэшъынэ Ас-лъан.

Нэрмылъэгъу саугъэт

Сыда дунаим сыкъызыфы-техъуагъэр, сыд пае сысэура? Зэ нахъ мышІэми, мы упчІэр хэтырэ цыфи зэритыжыгъ. Щылэх джэуапым бэрэ егупшы-сэхэрэр. Ау кыныгъохэм апхы-рыкІызэ, зищылэныгъэ гъогу ежэ-ежырэу зыгъэуцугъэмкІэ мы упчІэр хылыгъэп.

«Джыри зы щылэныгъэ Тхъэм къыситыгъагъэмэ, семыджэн-джэшэу кІэлэегъаджэ сэнэхъа-тым зеспхыжыщтыгъэ», — мыхэр зигушыІэхэр ХъакІэмзые гурыт еджапІэм икІэлэегъаджэу Хъаткьо Нин. Ащ ыцІэкІэ джы-рэблагъэ гурыт еджапІэм пчы-хъэзэхыхъэ щызэхашэгъагъ.

Нинэ 1942-рэ илъэсым гъэ-тхапэм и 22-м къуаджэу Хъа-тыгъужыкыуае къыщыхъугъ. Ежъ къызэриІорэмкІэ, мы сэ-нэхъатыр къыхихынымкІэ щысэ зыгырихын икыун илагъ. Ары 1960-рэ илъэсым еджэныр къызэреухэу къуаджэу Улапэ дэт еджапІэм емыхырэхъы-шэжъэу зыкІылухъагъэри. КІэ-лэегъаджэ ныбжыкІэм ищылэ-ныгъэ зэхъокІыныгъэхэр фэ-хъухи, ХъакІэмзые гурыт еджа-пІэм Іухъагъ. УрысыбзэмкІэ кІэлэегъаджэу ІофшІэныр ригъэжъагъ, еджапІэм ипа-щэ игуадзэуи дэхэкІаерэ Іоф-ышІагъ. 1996-рэ илъэсым кы-

щегъэжъагъэу адыгабзэмрэ литературэмрэкІэ ригъэдженхэу сыхъатхэр ратыгъэх.

«Тыбзэ — тибаныгъ. Ны-дэлъфыбзэр лъэпкъым ыпс, бзэр шІэфэ лъэпкъыр щылэщт, лъэпкъыр шІэфэ бзэр щылэщт. Адыгэ лъэпкъыр ордэсэу, хахъо ерэшІ зэпыт. ТичІыгуи, тиорэди, тихабзи пстэуми къахэрэлы-дыкІ», — мы гушыІэхэр зыгу нимыгъэсыгъэу, дышъэ Іуда-нэкІэ зыгу пхырымшыгъэ ХъакІэмзые гурыт еджапІэм къычІэкІыгъэп. Ар къэзыгъэ-шъыпкъэжырэ шысэхэу, гу-къэкІыжъхэу пчыхъэзэхыхъэм къыщаІуагъэр бэ. Тилъэпкъ

лътэныгъэрэ шІульэгъуны-гъэрэ афэтэзыгъэшІыгъэу, ты-зэрэадыгэм тырыгушхонэу ты-зыгъэсагъэхэм апэ итыр Хъат-кьо Нин ары.

ІІофшІэн дэмышъхъахэу, къыныгъуабэмэ апэшІуекІозэ ипшъэрылхэр зэшІозыхыгъэ кІэлэегъаджэм гушыІэ фабэу пчыхъэзэхыхъэм къыщыфаІуа-гъэр бэ. Илъэс 50-м ехъу зэри-тыгъэ ІофшІэныр зэригъэтІы-лыжыбэрэм игукъэо нэпсыхэр кІэлэегъаджэ пэрытым къы-шІуефэхыхэу къыхэкІыгъ.

Пчыхъэзэхыхъэм ыуж мэфэ зауэ текІыгъэу адыгабзэм иІэ-шІугъэрэ лъэпкъым идэхэгъэ-рэ сзэзыгъэшІагъэу, апэ сына-Іэ тесзэыгъэдзэгъэ кІэлэегъа-джэм зыІузгъэкІагъ. А мафэр ыгу имыкІыжыныу, пытэу

ищылэныгъэ зэрэхэуцагъэр ащ игушыІэхэмкІэ къыушыхъа-тыжыгъ.

— СэркІэ а мафэр сызыща-гъэкІотэжыгъэу, къызэрэсфэ-разэхэр къызышысалоуэ къо-дыеу щытэп. Нэрмылъэгъу са-угъэтыр сыпсауэ цыфхэм сфагъэуцугъэу ар сыгу къи-нагъ, — еІо ащ.

Ащ дэмышъгъэштэни плъэкІы-щтэп. Сыда плэмэ шІу зышІа-гъэм шІур къызышагъохыжы-кІэ, шІухъафтын лъапІэу елътэ. Ащ къытхилъхъэгъэ гъэсэ-пэтхыдэр тилэубытыпІэу ри-гъэджагъэхэм непэ тигъогу ты-рэкІо. Чылэм ыцІэкІи, ригъэ-джагъэхэм ацІэкІи джыри зэ тикІэлэегъаджэ «тхъауегъэ-псэу» етэІо.

СИХЪУ СулІан.

Сикъэплъан цыкІу

(ЫпэкІэ къыхаутыгъэ сиусэу «Мой тигренок» зыфилорэм техыгъ)

*Моу шъукъеплъ сикъэплъан цыкІу,
Ар сэ сфэдэу сабый цыкІу.
Ау боу ины, кІуачІэ хэлъ —
Мэзым кІонэу игухэлъ.*

*МэшІо плъыжъыр цым къыхехы,
Идэхэгъэ нэр пІэпехы.*

*Зебрэ цыкІум фэдэу кусэ...
Сынымылэмэ, зегъэгусэ.*

*ПэкІэ инхэм къагъэдахэ,
Нэжгъы цыкІур зэхегъахэ,
Нэжгъы цыкІур зэхегъахэ,
Шхэщтмэ,... дэзгощын сиІахъэ.*

*Боу сэгушІо. Джы оихэфэ,
Къэплъан цыкІум Іэ щысэфэ.
Джэмыих цыкІур тэ туІашэ,
Зэдэтэхы пчыхъэм кашэ.*

*Сыдэу ащ зыкъишІми, къекІу,
Пчыхъэ зыхъукІэ, чыер къекІу.
Чэщым синІэ къыхэкІэжы,
ТІэкІу тэбзэдэжэшъ, тэчыежыы.*

*Тэ детсадми тызэдэкІо,
Тызэбэнми, ар къыстекІо.*

*Боксым тІуми шІоу тыпылъ —
Медаль пчъагъэ тпшъэ илъ.*

*Тыгу къэкІмэ, шакІо тэкІо,
Усэ цыкІур къыдэтэІо...
КІэлэцыкІу оредхэр тэшІэ,
Къангъэбылгы тызэдешІэ.*

*Тэ пІырагум тешІэу мэхъу.
Уахътэр макІо. Ины сэхъу.
Шъэфэу щылэм джы ипІалъ:
Къэплъан цыкІур сиджэгуалъ!*

АБРЭДЖ Сафьет.

ТХАКИОМРЭ УАХЪТЭМРЭ

Илъэхъан ицфышхуагъ

Хъэдэгъэлэ Аскэр кызы-хъугъэр Юныгъом илъэс 90-рэ хъугъэ. Тхаклоштыгъ, шлэныгъэлэжъ-нартоведыгъ. Адыгем имызакъоу, Кавказым ыкIи Урысыем, Iэклиб къралхъу хэхэс адыгэхэр зыщысэхэрэм итворчествэ лэжыгъэкIэ шызэлъашлагъ. Нартхэм яхышгъэ адыгэ лъэпкъым фи-ухъумагъ, ащкIэ лъэпкъ культурэм, анахъу литературэ хъарзынэщыр лъэшэу ыгъэпытагъ.

Аскэр цыфышлугъ. ИгъэпсыкIэ-шыкли, илокIэ-зекIуа-кли шапхъэ ялагъ, гъэтхыгъа-гъэ, зыфэсакъыжъ-зыфэгумэ-кIыжъу ыкIи сыдыгъокIи дэхэныгъэ-кърэбзэгъэм дэмы-шхъахъу лыкIоу, цыфхэм, нарт шыкIэу, шлур афэгъэ-бэгъуагъу, акъыл-шлэныгъэкIэ илъэпкъ етагъ. Шлэны-шлуагъ, гушлубзыгъ. Тисту-дентыгъо илъэсхэм къащы-ублагъу тлэгъугъу (титха-клохэр чанэ кытхакъэщты-гъэх), тылпылгъу, итхыгъэ-хэр еджэн программэмкIэ кърэбзэ еджапIэм кыщыкIэ-дзагъу, Адыгэ кIэлэгъэджэ училищым, Адыгэ къралы-гъо кIэлэгъэджэ институтым филологиямкIэ ифакультет ащыздгъашлэу шытыгъ.

Институтыр кызысэхуым Адыгэ хэку музеем инауч-нэ Iофшлэу илъэс пчъагъэ-рэ Iофшлагъэ. Адыгэ усэкло-шхоу Теуцожэ Цыгъо ыкIи усэкло-дзэкIолIэу, Советскэ Со-юзым и Лыхъужэу Андыр-хъое Хъусен ямузейхэм ягъэ-псын-кызысэхуынкIэ Аскэр упчIэжыгъу тшIэу кыхэкIыгъ. Къыдделлагъу, кытфэгумэ-кIыгъу, иIэ литературэ тхылъ, тхыгъэ ыкIи нэмыкI угъои-гъэхэмкIэ ыкIи игушысэкIэ къыддэгъошагъэмэ ащыш.

Аскэр ежэ иунэ исэу, икъа-лэ дэмыкIэу тхагъэп: ахъхагъ, ахэкIыгъ. Адыгэм ылтапэ зы-нэсыгъэ хэгъэгубэмэ апэрэу арыхъагъ, анэсыгъ; цыф ми-ныбзу зичIыгушъ зынэ кы-фэгъэгъэгъэ тилъэпкъэгъу-хэм агумэ игушыIэ зафэкIэ гушлуагъор, шлэшхъуныгъэр арызылхъэгъэ нэгыр.

«Нартхэм ямашIо орэмы-кIуасэ!» — джары Хъэдэгъэ-лэ Аскэр мэкъэ Iэтыгъэ гузэ-лухыгъэкIэ ылон зыкIилгъэ-кIыгъэр. Тхаклом гъэшIэ гъо-гу бай кыкIугъ. Илъэс 90-кIэ узэкIэIэбжыкIэмэ, Юныгъо ма-зэм и 20-м, 1922-рэ илъэсым адыгэ лъэпкъым идахэ емы-зэщыжъу зылотэщт тхаклор Красногвардейскэ районым ит къуаджэу Хъатикъуае кы-

шыхъугъ. Хъэдэгъэ-лэ Аскэр ытхыхэрэр 1940-рэ илъэсым кы-щыублагъуу хиуты-щтыгъэх. Усэхэр, поз-мэхэр, усэклэ тхыгъэ повестхэр зыдэт тхы-лэбэ адыгабзэ ыкIи урысыбзэкIэ кыди-гъэкIыгъ. Ахэм ащыш-хэр нэмыкI лъэпкъы-бзэхэмкIи зэрадзэкIы-гъэх, усаклом игушы-Iэхэм арыл ордэхэр тикомпозиторхэм аусы-гъэх.

Усэн-тхэным имы-закъоу, научнэ IофшIэ-гъэшхо Аскэр иI. Гу-етыныгъэ ин фыриIэу адыгэ нарт эпосым игутоижын, изэгъэгъ-фэн ыкIи изэгъэшIэн адэлэжыагъ. Томибл-хурэ эпосэу «Нарт-хэр» (1968 — 1971) ыкIи лыхъужэ эпосым фэгъэхыгъэ тхылъхэр Мыекъуапэ, Москва къащы-дигъэкIыгъэх. Лы гъэсагъэм иилгъэхэр, имафэ пэпчэ мы-гупшысэн, тхэн мыухыжым-кIэ ушгъагъэх, илъэпкъ фи-шлагъэр, физэшIокIыгъэр бэ-дэд, ащ ишыхъатэу щытхъуцIэ инхэр, къралыгъо шлухъа-фтынхэр ифэшшошэ дэдэу кы-рапэсыгъэх.

Хъэдэгъэлэ Аскэр адыгэ хульфыгъэм ипшэрыл ин зэкIэ ыгъэцэкIагъ: чыг ыгъэ-тлысыгъ, унэгъо дахэ илагъ, са-бийхэр ыпIугъ — пхъуитIу-рэ къуитIурэ, ыкъом ыкъоу Нарт (ежэ цIэ зыфиусыгъэр) кIалэ хъугъу, еджагъу кы-лэгъужыгъ, пхъорэлъф да-хэхэми агъэгъушхуагъ, унэ ышIыгъ. Хъатикъое чылэ гу-зэгум Хъэдэгъэлэ Аскэр икIа-сэу, ыгъэрэхъатэу, охътабэ зыщыгъэкIогъэ унэшхор дэт. Цыф еджэгъэ-гъэсэгъэшхом, илъэпкъ гъунэнчъу фэшъып-къагъэм ар инэпэплъ.

Непэ тхаклоу, шлэныгъэ-лэжъу, академикэу Хъэдэ-гъалэм сиамакI кызысэхуы-шлукIэ сыкъытегушыIэзэ сы-къызыщыуцумэ сшIоигъор ны-бдзэгъуныгъэ-хъалэлыгъуу, цыфыгъуу хэлыгъэр ары. Ас-кэр зеклоныр, зыплъыханыр икIэсагъ. Гупшысэ а зэкIэмэ кызысэхуышхуыгъэр дэгъоу ышIэщтыгъ. Анахъ ыгу зыфа-клоштыгъэр адыгэм ипсэупIэ-гъэ чыпIэжъхэр ары. ИкIэ-сагъ Шапсыгъэ. Ежэ шапсы-гъэхэми тхэкIо ыкIи шлэныгъэ-лэжэ иныр кызысэхуышхуыгъэр зэхашIэу, зыхалхъан шылагъэп. Мыщ фэдэ къралыгъэ зэIукIэ-

зэхэхъэхэм анахъ гуми шхъэ-ми закырагъэтIатэу зыгорэ-щыIэпщтын. Шапсыгъэ шы-псэурэ лы Iуш инхэм, нахыжэ-губзыгъэхэм, лыхъужэхэм, лъэпкъ гумэкIыр зэхэзышIэу Iоф зышIэрэ кIэлэгъэджэ-хэм, Iэзаклохэм, Iэпэлэсэхэм ар нэлуасэ афэхъугъагъ. Ас-кэр иамал кызысэхуыгъу хэти-джэуапэгъу фэхъуштыгъ, жи-кли ыгъэгъушхотыгъ. ИкIы-гъэ я XX-рэ лэшIэгъум ыкIэм Хъэдэгъалэм бэрэ Шапсыгъэ зегъазэ, шызэхашхэр култу-рэ Iофтхъабзэхэм ахэлэжэ. Адыгэхуу тыдэ шыIэ псэу-ми нартхэр нахышIоу ашIэным-кIэ, лъэпкъ тарихыр икъоу гъэунафыгъэнымкIэ ышхъэ-кIэ зэрилгъэкIэу а уахътэм (кызысэхуышхуыгъэ-этно-графэу Лыф Хъалидэ. Ежэ Ас-кэри ныбдзэгъухэм афэгъэфагъ, афэхъалэлыгъ.

Лыф Хъалидэ Къалэ ыкър шапсыгъэ лы гъэсэгъэ, лы дэгъугъ. Адыгэхэм якультурэ дэгъоу ышIэу ыкIи кыгъэгъ-гъунэу, зэлыашIэрэ этногра-фыгъ. Хъалидэ къуаджэу Тхъа-гъапшгъэ шыщыгъ, дэсыгъ ыкIи цагъэтIылыжыгъ (1926 — 1998). Хэгъэгъу зэошхом илъэ-хъан ыныбжэ илъэс 17 мы-хъугъуу дзэ къулыкъум ащи, апэрэ зэо плъыр инэу «Голубая линия» зыфиIоу Пшызэ шы-кIуагъэм хэлэжыагъ. Тидзэхуу

Тамань шхъафит зышIыжы-гъэхэм ахэтыгъ, зэо лъэхъаным дзэ училищым агъакIуи, лей-тенантыщIэр иIэу дэгъоу кы-ухыгъ. Советскэ дзэм 1954-м нэс хэтыгъ. Зэо ужым Красно-дар кIэлэгъэджэ институтыр кыщиухыгъ, урысыбзэмкIэ, литературэмкIэ ыкIи тари-хымыкIэ ПсышIопэ районым игурыт еджэпIэ зэфэшхъаф-хэм ыкIи къалэу Шъачэ ащы-ригъэджэагъэх. Лыф Хъалидэ-сыд Iоф фэгъэгъэгъэми (зао-ми, нэмыкIыми), дэгъу дэдэу ыгъэцэкIэщтыгъ. Цыфышлугъ, цыфхэр ыкIи чIыопсыр икIэ-сагъэх, ныбдзэгъуныгъэм мэ-хъанэ ритыщтыгъ, тхэщтыгъ. Гъэгъэгъу «Шапсыгъэм», «Чер-номорская здравница» итхы-гъэ дэгъубэ кърарыхъэщтыгъ. Ау ыкIуачIэ изэу, мурадыбэм зылъашхэр Лыф Хъалидэ илъэс 72-м итэу идунай ыхъо-жыгъ. ЗышIэщтыгъэхэм ар лъэшэу гухэкI ащыхъугъ, Хъэ-дэгъалэри ахэм ащыщыгъ.

Джашыгъум Аскэррэ Хъуш-т Аслъанбийрэ яныбдзэгъушIоу Лыф Хъалидэ зэрэшIоигъуа-гъуу, ихудожественнэ тхыгъэ-хэр зыдэт тхылъ кыдагъэкIын гухэлэ ашыгъ ыкIи мы Iофыр дэгъоу зэшIуахыгъ. Повесть-дэу, хышIгъэхэр, ныбдзэгъухэм ягукъэкIыжхэр зыдэт тхылъу «Прости меня, Родина» зы-фиIорэр «ЕмыкIоу кысфэ-мылэгъу, сыхэку» адыгабзэ-кIэ зэреджагъэхэр) хэутыным фагъэхъазыри, Хъэдэгъэлэ Ас-кэррэ Хъушт Аслъанбийрэ кыдагъэкIыгъ. Тхылъым кы-дэхъэгъэ сурэтхэр зышIыгъэр

Хъапыщт Айсэр ары. Мы Iоф-шлагъэр хылушхо шапсыгъэмэ я Адыгэ Хасэ имылыкIуэ, зэ-чый ин зыхэлъыгъэ этнографэу, лъэпкъ фольклорым игутое-кIогъэ адыгэлIэу, Тхъагъа-пшгъэ шыщыгъэ Лыф Хъали-дэ Къалэ ыкър кызысэхуыгъэр илъэс 75-рэ зэрэхъурэм ипэ-гъокIэу кыхъаутыгъагъ. Тхы-лым адыгэ лъэпкъым идунэе-тетыкIэ, идунэеплъыкIэ куоу шыгъэунафыгъ, произведение зэфэшхъафи 6 кыдэхъагъ, ахэр къауатэрэмкIи, художест-веннагъэмкIи куух, байх. Хъа-лидэ итхылъ лъэпкъ мэхъанэ куу зилэ Iофшлагъ. Ау, гухэкI-ми, тикритикхэм, титарихъ-лэжхэм мыщ фэдэ творческэ лэжыгъэм ифэшшошэ уасэ фа-шыгъуу е яшIошI кыраIо-лагъуу сшIэрэп. Арэу щыт-ми, Лыф Хъалидэ тхылъу «Прости меня, Родина» зы-фиIоу Хъэдэгъалэмрэ Хъу-щтымрэ яшIуагъэкIэ дунаим (авторыр зыщымыIэжэ уж) кытехъуагъэр адыгэ тарихъ лъапсэр зымыгъэкIодыщт тхы-гъуу къэнэжы. Хъэдэгъэлэ Аскэр ипхъэй-псыйкIэ анахъэ-мы тхылъыр аугъои, зэрагъэ-зафи кыдагъэкIыгъ. Ныбдзэ-гъу шыпкъэм епIожын имы-щыкIагъуу уилгъэгъун ышIэн, кыбдигъошын зэрэфаем тхы-лыр ячыс.

Ары. Хъэдэгъэлэ Аскэр адыгэхэм ябгъэшIэжыныу щымыт гъэсагъ, лъэхъаным ицфышху. Ау сэ хэти ана-хъуу гу зылызгъатэ сшIои-гъуагъэр, уасэ зыфэсшIырэр Аскэр лышхом игъэпсыкIа-гъэр, игушысэкIагъэр, ицфы-шлугъэр арых. ЯлбапI ыкIи якIас ар илэгъу-ныбдзэгъу-хъу, иIофшIэгъухъу, илъэс 60 Iэпэ-цыпэм зыхэтыгъэхуу АР-м гуманитар ушэтынхэм афэгъэгъэгъу, иинститутэу Т. КIэ-рашэм ыцIэ зыхъырым иIофы-шIэхэм. СэгъэшIагъо творческэ-кIоцIэ ин зэрэхэлъыгъэр, усэ-повестэу «Адыгэм ышхъу» нахъ Хъэдэгъэлэ Аскэр ымы-тхыгъагъэми, икыуштыгъ. Ау Хэгъэгъум, чIыгум, цыфхэм, Адыгем ичIыопс джэнэтэу нэкIэ пфэмыплъэкIырэм ядахэ ылоным, афэусэным Аскэр езэ-щыщтыгъэп, усэ тхылъыбэ кыдыгъэкIыгъ. Шлэныгъэ хъа-сэми лэжыгъэгъэхуу щыриI, цыфыгъэ хабзэри зыкли шы-гъушпагъэп. АкъылышIом бэ-ба физэшIокIырэр.

ИкIэсагъ Аскэр сабийхэр, ахэм бэ афитхыгъэр, дунайр ма-мырыным (заор ынэ зэрэкIэ-кIыгъэр мыгъуащэу), рэхъаты-ным, чIыгур гъэбжгулэным игушыIэ лъэш сыдыгъуи афэ-гъэгъэгъагъ. Иуахътэ ымакъэ зэхихъу, илъэхъан ипчэгу итэу, зышхъамамысжъуу шлур ылэ-жыгъэ Хъэдэгъэлэ Аскэр, кыгъэшIэгъэ илъэсхэр гъэшIэ-гъоных, байх, ышхъэ закъо-пае псэугъэп, илъэпкъ фишIэ-рэр шIомэкIагъ. Уегушысэмэ, Хъэдэгъэлэ Аскэр илъэхъан ицфышхуагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.
Хъэдэгъэлэ Аскэр Ша-псыгъэ цыфысэхуышхуыгъэ мэфэкIым мы сурэт-нэпэ-еплъыр цытырахыгъагъ.

НЫБЖЫКІЭХЭР, ШІЭЖЫР, ПІУНЫГЪЭР

Мыекъопэ ошъогур дунаим щашІэ

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ мукъуэ Урысые дзэм, ошъогурдзэм ыкІи хыдзэм яшІуагъэ ягъэкІыгъэ пшъэрыл зилэ обществэм ишъолъыр къутамэу Адыгеим щыІэмрэ зэгъусэхэу ныбжыкІэхэм ядзэ-патриотическэ плуныгъэ фэгъэхыгъэ Іоф-тхъабзэхэр зэхачэх. «МэшІолыгъэм идесант» зыфилорэ зэхыхъу тыгуасэ музейм щыІуагъэм дзэм къулыкъур щызыхыгъэхэр, авиаспортым пыщагъэхэр, Мыекъуапэ игурыт еджапІэмэ якІэлэ-еджакІохэр, къалэм искусствэхэмкІэ икІэлэцІыкІу еджапІэу N 1-м чІэсхэр, нэмыкІхэри хэлэжъагъэх.

Лыгъэр яшэпхъагъ

Ленинград фашист техакІохэм къадзыхъагъ. Щыфэу къыдзэнагъэр машІокІэ пыйхэм агъэстын альэкІырэп. Бомбэхэр псэупІэхэм атырадзэх. Ащ пыйхэр къыщыуцхэрэп. ДэкІышІи, дэжъапІи къалэм имыІэжъэу ашІи, цІыфхэр гъаблэм зэлъыкІугъэх. Сыдэу хъугъэми, фашистхэм ягухэлъ шІойхэр къадзхъугъэхэп. ТицІыфхэр къауфэнхэ альэкІыгъэп. Тидзэхэм къадзыхъагъэр пхыратхъуи, къалэр шъхъафит ашІыжъэу фежъагъэх...

Ленинград къыдащыгъэ кІэлэцІыкІухэр, нэжъ-Іужъхэр Краснодар краим къащагъэх. Ермэлхъаблэ мэшІокумкІэ къынэсыгъэхэу фашист къухъэбыбхэр къашъхъарыбыбагъэх, бомбэхэр къатырадзэхэу аублагъ. МэшІо-

лыгъэм кІэлэцІыкІухэр къызэрэхкІыжыкІхэр, улагъэхэм ІэпыІэгъу зерафэхъухэрэп кинофильмэм хэолъагъох. Музейм изэхыхъэ хэлажъэрэмэ зэо илъэсхэр къауатэ...

Мыекъопэ дзэ итІысыкІыгъэр

1942-рэ илъэсым фашистхэр Адыгеим щыхъушІэщтыгъэх.

Мыекъопэ аэродромыр аштагъэу агъэфедэщтыгъ. ТидзэкІолІхэр къухъэбыбым исхэу Мыекъуапэ къэсыгъэх. Командирхэм пшъэрылэу къафашІыгъэр агъэцакІээ, фашистхэм якъухъэбыб 13 аэродромым къыщагъэуагъ, 10-р акъутагъ.

— Мыекъопэ дзэ итІысыкІыгъэм хэлэжъэгъэ дзэкІолІхэм лыгъэу зэрахъагъэр тарихым хэкІуакІэрэп, дзэ училищхэм ащызэрагъашІэ, — къыщыІуагъ музейм щыкІогъэ зэхыхъэм Афганистан дзэ къулыкъур щызыхыгъэ Виктор Дедовым. — Мыекъопэ аэроклубым щагъэсэгъэ летчики 4 Советскэ Союзым и Лыхъужъ хъугъэх.

ШІэжъ ордэхэр къэзылорэ кІэлэеджакІоу Кристина Донченкэм къыщытхъугъэх.

— Лыхъужъхэм ящысэхэмкІэ ныбжыкІэхэр тэпІух, — еІо Лъэпкъ музейм иІофышІэу Сыджыхъ Маринэ. — Тарихыгъэр дэгъоу зэзыгъэшІэрэ кІэлэеджакІор щыІэныгъэм игъогу нахышІоу рыкІощт.

Сурэтхэр зэхыхъэм къыщытырахыгъэх.

ФУТБОЛ

ЦІэрыІо хъунхэу афэтэІо

Краснодар краим футболымкІэ изэлухыгъэ зэнэкъокъу 1995 — 1996-рэ илъэсхэм къэхъугъэ кІалэхэу спорт еджапІэмэ защызыгъасэхэрэп хэлэжъагъэх. Адыгэ Республикэм иныбжыкІэ командэу тренер-кІэлэегъаджэу Юрий Манченкэр зипащэм яцэнэрэ чІыпІэр зэлукІэгъухэм къащыдихыгъ.

стхэу щытхъуцІэхэр къэзыхыгъэхэм тигуапэу тигъэзетеджэхэр ащытэгъэгъуазэх. Емельянов Александр, Тулпэрэ Мурат, Натхъо Амир, Киосиди Игорь, Юркевич Артем, Финьков Илья, Парфе-

гей, Къушъхъэ Джамболэт, ХъацІыкІу Мурат, Дзюбин Денис, Кутузов Вячеслав, Шепель Виктор, Къонэ Амир.

— Тифутболист ныбжыкІэхэр мыекъопэ «Зэкъошныгъэм» ипащэхэм янэплэгъу итых. А. Къонэмрэ А. Натхъомрэ республикэм икомандэ шъхъалэ аштагъэх, Урысыем изэнэкъокъу хэлажъэх, — къеІуатэ АР-м футболымкІэ иныбжыкІэ-кІэлэцІыкІу спортеджапІэ ипащэ игуадзэу Пэнэшъу Мыхъамодэ. — «Зэкъошныгъэ-2»-м щешІэх В. Квитченкэр, Ю. Манченкэр — ар тренерэу Юрий Манченкэм ишъау, А. Мыкъор, М. ХъацІыкІур, В. Кутузовыр, В. Шепель. Тренер-кІэлэегъаджэу, спортымкІэ мастерэу Юрий Манченкэм сэнаушыгъэ зыхэлъ ныбжыкІэхэр епІух, футболым имыза-къоу, щыІэныгъэм фегъасэх.

ТиныбжыкІэхэр футболист цІэрыІо хъунхэу, мыекъопэ «Зэкъошныгъэм» егъэжъэпІэшІухэр щашІынхэу афэтэІо.

Сурэтхэм итыр: Мыекъуапэ ифутбол ныбжыкІэ командэу Юрий Манченкэр зипащэр.

*Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.*

хыгъ, Шытхъалэ шыщхэр ятІонэрэ, Мыекъуапэ щагъэсагъэхэр яцэнэрэ хъугъэх.

ХагъэунэфыкІырэ чІыпІэхэр къыдзыхыгъэхэм медальхэр, кубокхэр, нэмыкІ шІухъафтынхэр афагъэшІошагъэх. Тифутболи-

нов Дмитрий — къэлэпчъэ-Іут, Майлян Мурат, Аджырэ Эльдар, Чакалов Александр, Башлыков Евгений, Квитченко Виталий, Тасенко Максим, Манченко Юрий, Мыкьо Абрек, Степанов Сер-

Зэхъыщагъэхэр:
Адыгэ
Республикэм лъэпкъ
ІофхэмкІэ, ІэкІыб
къэралхэм
ащыпсэурэ
тильэпкъэгъухэм
адырІэ
зэпхыныгъэхэмкІэ
ыкІи къэбар
жъугъэм
иамалхэмкІэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шъхъалэр
ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шъхъалэм
иапэрэ гуадзэр
МЭШІЛЭКЪО
Саид

ПшъэдэкІыжъ
зыхырэ
секретары

НЭПШІЭКЪУЙ
Заур

Редакциер
зидэщыІэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхъалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыжъ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:
Урысые Федерацием
хэутын ІофхэмкІэ,
телерадиокъэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чІыпІэ гъэІоры-
шІанІ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4168
Индексхэр
52161
52162
Зак. 3183

Хэутыным
узщыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Зэнэкъокъум командэ 40 щызэдешІагъ. Тифутболистхэр финалым и 1/4-м ТІуапсэ икомандэ щыІукагъэх. Виктор Шепель тІогъогъоу къэлапчъэм Іэгуаор дидзи, 2:0-у текІоныгъэр къыдахыгъ. Ащ ыпэкІэ ешІэгъоу ялагъэхэм къащыхъыгъэх, къэлапчъэм Іэгуаор ащыдадзэгъэ Илья Финьковым, Вячеслав Кутузовым, Къушъхъэ Джамболэт, Игорь Киосиди, нэмыкІхэми.

ФиналныкІом Мыекъуапэрэ Шытхъалэрэ якомандэхэр щызэлукІагъэх. ЕшІэгъу уахътэр 0:0-у аухыгъ, пенальтикІэ 2:4-у тшІуахыгъ. Яцэнэрэ чІыпІэм икыдэхын Мыекъуапэрэ Краснодаррэ яныбжыкІэхэр фэбнагъэх. ЗэлукІэгъу уахътэр 1:1-у аухыгъ, пенальтикІэ 5:4-у тифутболистхэр текІуагъэх. Аужырэ Іэгуаор Александр Емельяновым къэлапчъэм дидзэгъ.

Краснодар краим футболымкІэ иеджапІэ икомандэ апэрэ чІыпІэр зэнэкъокъум къыщыди-